

МИР ТА БЕЗПЕКА

СЦЕНАРІЇ І ТРЕНДИ 2021:

Міжнародна політика

Загальна редакція:
Герасимчук С., Шелест Г.
Грудень 2020

Пандемія COVID-19 та залежність світових ринків від виробництва критично необхідних товарів та «ланцюгів постачання» стали тригерами загострення соціальних суперечностей і погіршили епідеміологічну та економічну ситуацію у світі.

Вибори у США та американсько-китайське протистояння, бюджетний процес у ЄС, глобальний економічний спад - чинники, що позначатимуться на міжнародній ситуації у коротко- та середньостроковій перспективі.

Україні слід бути готовою до протидії зовнішнім викликам, що є наслідком поточної міжнародної турбулентності і формувати стійкість до екзистенційної загрози з боку Росії.

МИР ТА БЕЗПЕКА

СЦЕНАРІЇ І ТРЕНДИ 2021:

Міжнародна політика

Погляди, висловлені у цій публікації, не обов'язково відображають погляди Фонду ім. Фрідріха Еберта або Ради зовнішньої політики "Українська призма".
Комерційне використання усіх публікацій, виданих Фондом ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ) не дозволяється без письмового дозволу ФФЕ.

Зміст

1.	ВСТУПНЕ СЛОВО	2
2.	КЛЮЧОВІ ЗМІННІ, ТРЕНДИ ТА СЦЕНАРІЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ 2021	3
2.1	Європейський Союз	4
2.2	Сполучені Штати Америки	9
2.3	Російська Федерація	13
2.4	Китайська Народна Республіка	18
2.5	Глобальний розвиток подій, пов'язаних з пандемією COVID-19	23
3.	ТРЕНДИ ТА СЦЕНАРІЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ 2021 КРІЗЬ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ	27
3.1	Розвиток ситуації у державах-сусідах	28
3.2	Регіональна безпека	32
3.3	Трансатлантичні відносини	36
3.4	Розвиток світової економіки	40
3.5	Політика РФ щодо України	44

1

ВСТУПНЕ СЛОВО

Аналіз трендів та сценаріїв розвитку ситуації у міжнародній політиці у 2021 р., представлений у даній публікації, було здійснено Радою зовнішньої політики «Українська призма» у партнерстві з Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта на замовлення Міністерства закордонних справ України для врахування при формуванні зовнішньої політики України.

Дослідження було здійснено із застосуванням елементів методу TIA (trend impact analysis – аналізу впливу трендів), CIA (cross-impact analysis – аналізу наскрізного впливу), шляхом визначення трендів, побудови сценаріїв та їх врахування при аналізі перспектив розвитку ситуації у сферах, що становлять інтерес для України.

На першому етапі дослідницька команда проекту здійснила **оцінку п'яти змінних**, визначених шляхом відповідального рішення дослідницької команди за погодженням з МЗС.

1. Ситуація в Європейському Союзі,
2. Ситуація у Сполученій Штатах Америки,
3. Ситуація у Російській Федерації,
4. Ситуація у Китайській Народній Республіці,
5. Глобальний розвиток подій, пов'язаних з пандемією COVID-19.

При аналізі враховувалися події, що будуть значущими для даних п'яти змінних; здійснювалася оцінка того, як сукупність тих чи інших подій впливатиме на розвиток ситуації у рамках зазначених змінних; оцінювалися фактори, що формуватимуть тренди розвитку ситуації у рамках згаданих змінних (зокрема, як такі, що впливатимуть на ситуацію впродовж 2021 року, так і ті, що будуть трендоутворюючими у перспективі наступних 3-5 років). Враховувався вплив кожної із змінних на глобальну міжнародно-політичну та безпекову ситуацію та окреслювалися три сценарії розвитку міжнародно-політичної та економічної ситуації:

- умовно позитивний сценарій, за якого зберігатиметься інтегрованість міжнародної системи і послаблюватиметься конфронтаційність у взаємодії між її акторами;
- умовно негативний сценарій, за якого дезінтеграція міжнародної системи та конфронтаційні тренди

- будуть домінуючими та
- умовно нейтральний (базовий) сценарій, за якого турбулентність міжнародної системи не сягатиме екстремальних показників.

Враховувався також фактор того, якою мірою дані сценарії відповідатимуть інтересам України.

Під час другого етапу було проведено низку **онлайн обговорень з експертами** у відповідних сферах, які забезпечили науково-практичну апробацію першої частини дослідження.

На фінальному етапі аналізу дослідницька команда застосувала **аналіз змінних та розроблених сценаріїв** для оцінки того, якою мірою вони позначаться на наступних актуальних для України тематиках/сферах:

1. Розвиток ситуації у державах-сусідах,
2. Регіональна безпека,
3. Трансатлантичні відносини,
4. Розвиток світової економіки,
5. Політика РФ щодо України.

Автори дослідження здійснили спробу оцінки вірогідності втілення розглянутих сценаріїв та їх впливу на забезпечення національних інтересів України та розвитку ситуації за відповідними напрямками.

Результати даного аналізу можуть бути використані, як для розробки практичних дій та вироблення політики за окремими напрямками зовнішньої політики України, так і для подальшої експертної прогностичної діяльності.

20/21 ТРЕНДИ

Яким буде наступний рік для світу?

ВНУТРІШНІ

СОЛІДАРНІСТЬ В КРИЗІ

Модальності запуску семирічного бюджету та Фонду відновлення ЄС від пандемії.

КОНКУРЕНЦІЯ ВПЛИВУ

Балансування впливів Франції та Німеччини на процес прийняття рішень в ЄС.

НОВІ ГЛОБАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ

Посилення оборонних та безпекових механізмів співпраці ЄС.

МУЛЬТИ-ЛАТЕРАЛІЗМ

Інтерес до мультилатералізму та глобальних інструментів впливу на міжнародне середовище.

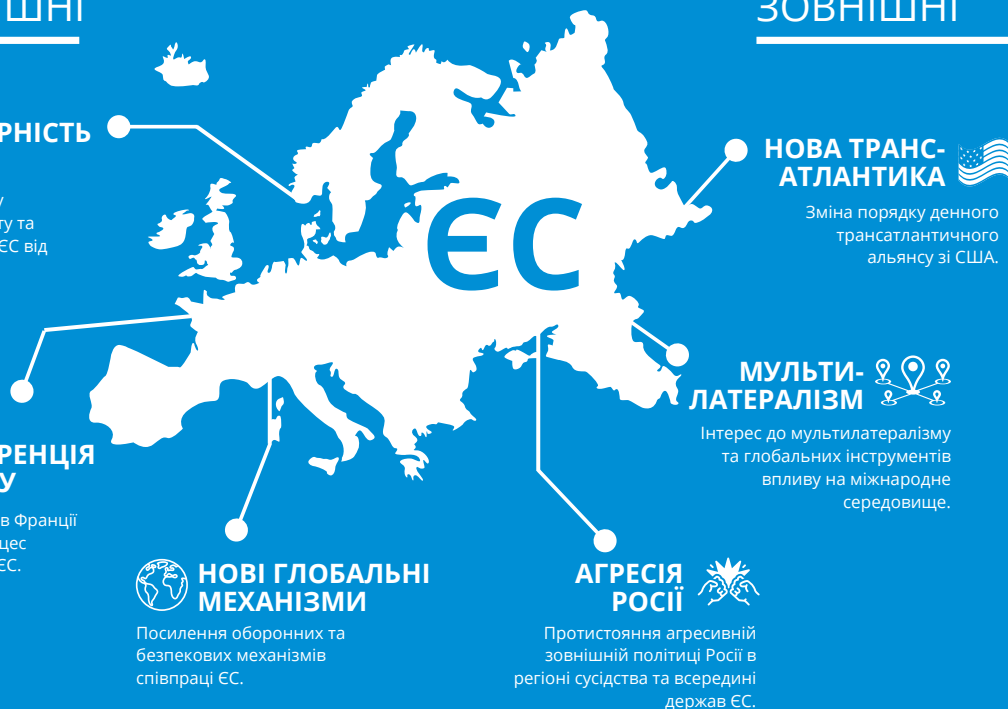
АГРЕСІЯ РОСІЇ

Протистояння агресивній зовнішній політиці Росії в регіоні сусідства та всередині держав ЄС.

ЗОВНІШНІ

НОВА ТРАНС-АТЛАНТИКА

Зміна порядку денного трансатлантичного альянсу зі США.

20/21

СЦЕНАРІЇ

Яким буде наступний рік для світу?

ПОЗИТИВНИЙ

Ефективне економічне відновлення членів ЄС завдяки Інструменту відновлення дозволить подолати внутрішні розбіжності щодо глобальних цілей та інструментів ЄС. Новий альянс ЄС та США з просування демократії у світі дозволить посилити глобальну роль Брюсселя.

БАЗОВИЙ

Наслідки пандемії змусять обмежити амбіції порядку денного керівництва європейських інститутів. Нові підходи ЄС до формування глобальної ролі не призведуть до якісних змін в політиці розширення та сусідства, вирішенні конфліктів за участі цивільних та військових місій. Очікуватиметься фрагментарність співпраці зі США.

НЕГАТИВНИЙ

Спостерігатиметься різноголосся держав-членів у питаннях внутрішньої та зовнішньої політики ЄС. Через відсутність політичної волі глобальна роль ЄС опиниться під питанням, зокрема, в регіоні сусідства та розширення. Відсутність стратегічного інтересу з боку Брюсселя до Східного партнерства посилюватиме позиції Росії та Китаю.

2

КЛЮЧОВІ ЗМІННІ, ТРЕНДИ ТА СЦЕНАРІЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ 2021

2.1 ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

ОСНОВНІ ІНДИКАТОРИ

- У 2019 році, відповідно до чергового електорального циклу в Європейському Союзі, відбулося перезавантаження всіх основних інституцій. З грудня 2019 р. розпочала повноцінну роботу **нова Європейська Комісія**. Під керівництвом президентки ЄК Урсули фон дер Ляйєн сформовано перспективні плани роботи на 5 років, серед яких магістральними є впровадження «зелених» та цифрових трансформацій. У зовнішніх справах нове керівництво європейських інституцій обстоює доцільність процесу подальшого розширення ЄС та активної роботи із сусідніми державами, посилення глобальної ролі ЄС як провайдера безпеки та стабільності.
- **Головування у Раді ЄС** у першій половині 2020 року Хорватії припало на критичну фазу побудови солідарної відповіді на кризу, спровоковану пандемією, як в середині ЄС, так і назовні. У другій половині 2020 року головування у Раді ЄС перебрала на себе Німеччина, яка запропонувала амбітний порядок денний. Саме до кінця 2020 р., за планом Берліна, мали б успішно завершитись такі знакові для ЄС процеси як затвердження нового семирічного бюджету ЄС до 2027 року, узгодження та початок імплементації плану відновлення від кризи, спричиненою пандемією («Нове покоління ЄС»), знаходження компромісу щодо угоди ЄС з міграції, укладання політичної та торговельної угоди з Великою Британією, налагодження політичного діалогу з Китаєм та США. Однак з більшості артикульованих питань відсутня компромісна позиція серед членів ЄС, що робить малоімовірною швидку реалізацію усіх задумів. Переважна частина завдань, особливо в царині міжнародних відносин потребуватиме значних зусиль і протягом 2021 року, особливо щодо глобальних партнерів (США, КНР) та регіональних держав (Росія, Туреччина).
- Фундаментально важливою для майбутнього ЄС,

зокрема й в контексті його ролі у глобальних та регіональних питаннях, є фіналізація багаторічної праці європейських інституцій та держав-членів над **новим семирічним бюджетом ЄС на 2021-2027 рр.** Наслідки пандемії коронавірусу внесли корективи як в сам бюджет ЄС, так і у процес затвердження середньострокового кошторису. У травні 2020 р. Європейська комісія внесла пропозиції щодо перегляду бюджету, а на липневому засіданні Європейської Ради керівники держав та урядів зменшили загальний показник бюджету майже на 25 млрд євро (приблизно 2%) до початкової версії, запропонованої Європейською комісією у травні 2020. У грудні 2020 р. був затверджений бюджет обсягом 1,074,3 трильйонів євро.

- Була підтримана ініціатива лідерів Франції та Німеччини щодо формування **Інструменту відновлення «Наступне покоління ЄС»** (Next Generation EU recovery instrument), який має згенерувати шляхом солідарних запозичень на фінансових ринках близько 750 млрд євро на подолання економічних наслідків пандемії у країнах ЄС. Формування вказаних фінансових рамок та механізмів додало нових ліній розколу між країнами-членами, які ще будуть проявляти себе у середньостроковій перспективі, коли йтиметься проумовита обсяги розподілу коштів між членами ЄС. Погоджений європарламентарями проєкт бюджету до останнього блокувався Польщею та Угорщиною як реакція на пропозиції запровадження обумовленості надання допомоги з грошей зазначеного Інструменту з огляду на стан верховенства права у країнах-членах ЄС.
- На стан безпекової та оборонної політики ЄС у контексті формування глобальної ролі може вплинути **Європейський інструмент миру (European Peace Facility)**, новий інструмент щодо посилення амбіційності реалізації військових та цивільних місій у рамках Спільної політики безпеки та борони ЄС. Вказаний позабюджетний фонд (формується членами ЄС) передбачає, що в новій бюджетній перспективі ЄС зможе більш адекватно та своєчасно реагувати на міжнародні

кризи, терористичні загрози. У 2021 році розгорнеться активна дискусія щодо реального змістовного наповнення цього механізму, а також щодо того, наскільки амбітнішим він має стати у порівнянні з поточними підходами ЄС до врегулювання кризових ситуацій за межами своїх кордонів.

- У березні 2021 р. під час португальського головування у Раді ЄС має пройти **черговий (фізичний) Саміт Східного Партнерства, на якому будуть презентовані нові стратегічні орієнтири на середньострокову перспективу**. Результати цієї роботи безпосередньо впливатимуть на формування відносин ЄС з державами Східної Європи та Південного Кавказу у політичній, економічній, енергетичній та безпековій сферах.
- Ще одним чинником, який безпосередньо впливатиме на розвиток Європейського Союзу у короткостроковій та середньостроковій перспективі, є процес **завершення переговорів щодо нової угоди з Великою Британією у наслідок Брекситу**, який все ще перебуває у стані пошуку взаємовигідних рішень. На сьогодні найбільш вірогідним результатом є жорсткий Брекзит – без підписання нової економічної угоди у найближчі місяці.
- Okремо треба зупинитись і на поточному стані **відносин з Росією**. Збереження санкційного режиму проти юридичних та фізичних осіб, які відповідальні за окупацію Криму та Донбасу попри політичні намагання Кремля впливати на окремих членів ЄС, наразі є серед незмінних позицій керівництва інституцій ЄС. Позитивним трендом є посилення у 2020 році санкційного тиску на Росію, зокрема у рамках «Керченського пакета», а також введення нових санкцій через отруєння російського опозиціонера А. Навального. Російська сторона вже погрожує асиметрично відреагувати шляхом зниження рівня дипломатичних відносин з державами ЄС.

СЦЕНАРІЇ

ПОЗИТИВНИЙ СЦЕНАРІЙ

Цей варіант розвитку подій передбачає домовленість країн-членів щодо компромісного «безумовного» варіанту доступу держав до ресурсів **Інструменту відновлення**, що пришвидшить його офіційний запуск, як і впровадження інструментів нового бюджету ЄС на 2021-2027 рр. Вихід ЄС на ринок зовнішніх запозичень може сприяти інтересу глобальних фінансових гравців щодо ЄС як надійного позичальника.

Початок використання Інструменту відновлення у першій половині 2021 р. дозволить державам-членам швидше вийти із затьмяної економічної кризи. Запуск виробництва

вакцини проти COVID-19 дозволить на середину 2021 р. покрити частину необхідних потреб та розпочати відновлення економічної діяльності.

Нові фінансові інструменти **бюджету ЄС** почнуть діяти вчасно з початку 2021 року, продовжиться розбудова можливостей ЄС як глобального актора. Рівень конфліктності чи протистояння у зовнішньополітичних питаннях між окремими членами ЄС або між членами та інституціями Євросоюзу знизиться.

Попри зменшення обсягів фінансування агрегованого зовнішньополітичного інструменту ЄС «Інструмент сусідства, розвитку та міжнародної співпраці» (NDICI) у порівнянні з пропозиціями Європейської Комісії від 2018 року, сама ідея зведення всіх зовнішньополітичних ініціатив в одному місці сприятиме поліпшенню координації та підвищенню ефективності європейських інституцій у розробці зовнішніх кроків.

Всупереч скороченням, пов'язаним з пандемією, у новому семирічному бюджеті 2021-2027 збільшились на 2 млрд євро видатки на географічний напрям **«Сусідство»**, у порівнянні з рамковим фінансовим планом ЄС на 2014-2020 рр., що може свідчити про пріоритетність уваги до регіону. Під час Саміту Східного партнерства у першій половині 2021 р. Брюссель зможе запропонувати новий горизонт співпраці до 2025 року, який буде більш орієнтований на потреби окремих держав-партнерів, зокрема щодо питань виходу із соціальної та економічної кризи, викликані пандемією, врегулювання міжнародних конфліктів.

Європейський інструмент миру зможе дати новий поштовх розвитку військових операцій ЄС. Політична воля європейських інституцій дозволить забезпечити лідерство у напрацюванні більш амбітних рамок для запровадження власних військових операцій, участі в операціях партнерських організацій.

У безпековій сфері важливим буде також **подальша інституціоналізація та процедурне забезпечення у рамках механізму PESCO**, який нині все ще не має усталених підходів до співпраці з третіми країнами.

Важливо також взяти до уваги **План дій ЄС з прав людини та демократії** на 2021-2024 рр. як один з індикаторів зовнішньополітичної активності та ефективності Євросоюзу як глобального гравця. Тут необхідно звернути увагу на відповідні намагання керівництва Європейської Комісії та Європейської служби зовнішньої дії запровадити процедуру прийняття рішень кваліфікованою більшістю замість консенсусного голосування у питанні підтримки дії вказаного акту. Позитивний сценарій враховує знаходження компромісу у питанні прийняття рішень в ЄС щодо підтримки та захисту прав людини у третіх країнах, а також підтримки демократичних цінностей. ЄС зможе більш оперативніше та системно впливати на перебіг подій у третіх країнах, вчасно й ефективно долучатись до запобігання конфліктів та політичних криз. Посилення порядку денного щодо прав людини та демократії може стати додатковим інструментом зовнішньої політики.

У контексті перемоги на президентських виборах у США Дж. Байдена, ЄС може розраховувати на **відновлення стратегічних трансатлантичних зв'язків** для просування демократії у світі, а Брюссель може стати одним зі співорганізаторів Форуму (саміту) демократії 2021 та формування його порядку денного, який ініціює новообраний президент США.

ЄС вдасться посилити свою солідарність у дотриманні п'яти принципів у **відносинах з Росією**, а також посилити політичний та санкційний тиск на Кремль за агресію та порушення прав людини, як всередині країни, так і на окупованих територіях. Асиметричні спроби Росії запровадити власні санкції, а також впливати через політичні сили в окремих країнах ЄС не призведуть до послаблення політики ЄС. На цьому тлі будуть малоймовірними спроби президента Франції Е. Макрона відновити та посилити політичний діалог з РФ.

БАЗОВИЙ СЦЕНАРІЙ

У рамках цього сценарію розглядається ймовірність збереження диференційованого підходу до розподілу Інструменту відновлення, що сприятиме тривалому конфлікту між інституціями ЄС та урядами деяких центральноєвропейських держав. Утім, така позиція не призведе до відцентрових процесів в ЄС та поляризації політичних таборів серед держав ЄС щодо глобального та регіонального порядку денного ЄС.

Зважаючи на значне **зменшення бюджету на зовнішні справи**, ЄС відчує перепопи на шляху реалізації своїх зовнішньополітичних амбіцій, які були заявлені у 2019 році. Базовий сценарій передбачає посилення ціннісно орієнтованих підходів у зовнішній політиці ЄС, але механізм підтримки інструментів захисту прав людини та демократії буде нівелюватись бюрократичністю прийняття рішень щодо можливих санкцій та інших інструментів впливу на порушників чи запобігання конфліктам. Пропозиції Високого представника ЄС щодо можливої зміни підходу до голосування на кваліфіковану більшість не будуть підтримані.

До закінчення перехідного періоду у кінці 2020 року порозуміння щодо політичних та торговельних **відносин між ЄС та Великою Британією** не буде досягнуто. Вихід Великої Британії з ЄС без угоди стає реалістичним сценарієм з кожним новим зривом поставлених проміжних дат.

Саміт Східного партнерства відбудеться у 2021 році, проте змістовне наповнення Східного партнерства буде поліпшене на окремих рівнях без формування більш привабливих політичних рішень та пропозицій для України та країн, що підписали Угоди про асоціацію.

ЄС буде в змозі утримувати поточний рівень зовнішньополітичного тиску на Росію через санкції, обмеження політичного діалогу, участі у переговорному процесі. Втім, запровадження у грудні 2020 р. «Європейського акту Магнітського» не призведе до посилення системної роботи європейських інституцій у

цій сфері. Економічне відновлення країн ЄС після кризи, спричиненою пандемією, буде вимагати від Євросоюзу звертати більше уваги на внутрішні питання. Проект солідарності у боротьбі з пандемією «Team Europe», зважаючи на від'єднання його від коштів Інструменту відновлення, матиме проблеми з наповненням, що відповідно знизить його можливості для сусідніх країн.

НЕГАТИВНИЙ СЦЕНАРІЙ

Цей сценарій виходить з припущення щодо **подальшого загострення протиріч всередині ЄС**. Бюджетний процес став каталізатором розбіжностей, а ухвалене по ньому компромісне рішення не вирішує проблему, а лише відтермінує її. Це може призвести до обструкції політики ЄС з боку окремих країн-членів, опозиції щодо деяких зовнішньополітичних рішень. Розбрат всередині ЄС може негативно вплинути на залучення зовнішніх фінансових акторів до формування Інструменту відновлення у частині залучення коштів. Держави ЄС, які мають значні економічні труднощі, змушені будуть самі позичати кошти, що погіршить їх загальні показники зовнішнього боргу та сповільнить темпи економічного відновлення.

Міграційна політика, Спільна аграрна політика, а також зобов'язання щодо виконання Зеленої угоди стануть причинами **внутрішньополітичних суперечок**, що також послабить рівень прийняття спільних рішень. Це також вплине на можливості посилювати роль ЄС як глобального актора.

Негативний сценарій передбачає ситуацію, коли на тлі внутрішніх непорозумінь між країнами ЄС та блокування окремих членами прийняття рішень щодо санкцій або запровадження інших зовнішньополітичних ініціатив (місій, виділення фінансової допомоги тощо) роль ЄС у підтримці розвитку демократії, прав і свобод людини значно знизиться. Це, своєю чергою, може призвести до ерозії вже чинних механізмів зовнішньополітичної дії (скасування поточних санкцій до порушників міжнародного права, згортання військових та цивільних місій ЄС).

Європейський інструмент миру, зважаючи на майже впововину урізаний запланований показник наповнення (5 млрд євро замість 10,5), не буде спроможний кардинально змінити ситуацію щодо політичного та ресурсного посилення військових операцій ЄС. Країни-члени демонструватимуть інертність у формуванні нових стратегічних рамок військових операцій. Механізм **PESCO** не вплине значним чином на залучення третіх країн до проєктів з посилення обороноздатності.

Негативні наслідки для трансатлантичного треку може нести **зміна внутрішньополітичного, всередині ЄС, балансу між Німеччиною та Францією**, зокрема на тлі виходу Великої Британії. Париж відчуває збільшення своєї політичної ваги у просуванні ідей і проєктів на рівні ЄС. Можна очікувати збільшення асертивності Франції у масштабних питаннях, яка серед іншого буде зумовлена підготовкою Е. Макрона до свого переобрання на пост президента Франції у 2022 році. Посилення Франції у європейських

справах виглядає також ймовірним через заплановане та оголошене завершення політичної кар'єри канцлера ФРН А. Меркель у 2021 році. Вже нині на засіданнях Ради ЄС на рівні міністрів закордонних справ та оборони частіше дискутується питання «стратегічної автономії» ЄС.

На тлі **затягування із запуском нових інструментів підтримки сусідства** у рамках нового бюджету, Брюссель не зможе запропонувати амбітні підходи до розвитку відносин із державами Східної Європи та Південного Кавказу. Внутрішні суперечки між членами ЄС не дадуть можливості сформулювати якісний пакет нових пропозицій державам-партнерам, таких як запровадження ініціативи СхП+ для України, Молдови та Грузії. Своєю чергою, зростання кількості політичних криз (Білорусь, парламентська криза у Грузії) та розморожування міжнародних конфліктів на території країн Східного партнерства (азербайджано-вірменський збройний конфлікт) може призвести до зменшення інтересу окремих країн регіону до активної участі у політиці СхП. На тлі відсутності амбіційних пропозицій з боку Брюсселя та низького попиту на політичну складову Східного партнерства з боку країн регіону ймовірно перенесення самого саміту на 2022 рік.

Росія через свої інструменти впливу в окремих країнах-членах у середньостроковій перспективі зможе досягти поступового послаблення вже наявного санкційного режиму ЄС та блокувати нові хвилі посилення тиску. Продовження пандемії буде помічним для Кремля при вдалому використанні інформаційних та економічних інструментів впливу. З одного боку, на тлі стагнації Інструменту відновлення у країнах ЄС будуть посилюватись протестні настрої проти політики урядів, що може грати на руку Росії, а з іншого - виникнуть спроби поширення російської вакцини, або посилені риторика щодо необхідності напрацювання спільних дій протидії коронавірусу. При цьому, порушення норм міжнародного права, які стали основною причиною санкціонування, не будуть усунуті. Можуть бути переглянуті п'ять принципів побудови відносин з Росією.

20 21 ТРЕНДИ

Яким буде наступний рік для світу?

ВНУТРІШНІ

ПАНДЕМІЯ КОРОНАВІРУСУ

Коронавірус буде залишатися ключовим системним трендом усіх сфер суспільного життя США та формуватиме базис усіх програм та стратегій діяльності.

ПІСЛЯВИБОРЧА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ

Політичне та інформаційне протистояння виборчого процесу на рівні Президента та Конгресу залишатиме свій слід на діяльності нової адміністрації.

УПОВІЛЬНЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Хоча останні місяці принесли позитивні очікування, вплив коронавірусної кризи на рівень зайнятості та ключові сектори економіки матиме довготривалі наслідки.

ЗАГРОЗИ

Іран, КНДР та класичні для американської політики "чорні лебеді" Близького Сходу досі залишаються важливою складовою зовнішньополітичного планування.

ЗОВНІШНІ

"В'ЄТНАМІЗАЦІЯ" ЗОВНІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ

Союзники продовжать отримувати різноманітну підтримку зі сторони США, проте основний тягар забезпечення безпеки лягає на них самих.

ГЕОПОЛІТИЧНІ СУПРОТИВНИКИ

Відступ США та залишковий вакуум сили в ключових місцях протистояння провокуватиме на більш активні дії РФ та КНР, які також мають значні амбіції.

20
21

СЦЕНАРІЇ

Яким буде наступний рік для світу?

ПОЗИТИВНИЙ

Криза в політиці завершиться дуже швидко, а отже не викличе довготривалу соціоекономічну стагнацію і дозволить новій адміністрації швидко вийти на міжнародну арену.

БАЗОВИЙ

Криза в політиці створить проблеми в реагуванні нової адміністрації на міжнародні та внутрішні виклики, а отже матиме певний негативний вплив на боротьбу із вірусом і економіку.

НЕГАТИВНИЙ

Довготривала політична криза призведе до неспроможності адекватно та вчасно реагувати на епідеміологічні, соціальні та економічні виклики, не кажучи вже про зовнішню політику.

2.2. СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

ОСНОВНІ ІНДИКАТОРИ

Сполучені Штати Америки продовжують залишатися ключовим актором міжнародних відносин. Саме проєкція американського політичного, економічного та військового впливу багато в чому визначає світовий порядок денний та формує політику регіональних центрів сили.

2021 рік у внутрішньополітичній та внутрішньоекономічній ситуації у США буде визначатися наступними індикаторами.

- **Епідемія коронавірусу.** США чи не найбільше серед усіх країн світу постраждали від нового коронавірусу. Наслідки пандемії можна спостерігати у всіх сферах суспільного життя. Питання їх подолання стане одним з ключових на перспективу найближчих трьох років. Проте питання продовження епідемії, наступні хвилі зараження та шонайшвидша вакцинація населення є ключовими кризовими питаннями для США. Хоча наразі прогнози щодо ефективності декількох прототипів вакцини вселяють оптимізм, лише із початком промислового виробництва доведено дієвої вакцини можливо буде прогнозувати терміни вирішення даного питання. Наразі ж варто визнати, що в перспективі наступного року коронавірус буде залишатися ключовим системним трендом усіх сфер суспільного життя США та формуватиме базис усіх програм та стратегій діяльності ключових державних акторів. Прорив у боротьбі з вірусом має відбутися саме на федеральному рівні. Однак протягом останнього року місцеві адміністрації на рівні штатів неодноразово показували, що вони здатні адаптивно та гнучко реагувати на зміну епідеміологічної ситуації обстановки у царині власної відповідальності.
- **Перехідний період адміністрації нового президента.** У січні 2020 р. Джозеф Байден офіційно вступить на посаду президента Сполучених Штатів Америки. Водночас досі продовжується внутрішнє протистояння між наразі чинним президентом Д. Трампом та перехідною командою новообраного очільника країни Дж. Байдена щодо визнання результатів виборів та самого процесу поступової передачі влади. Подібний стан справ може затягнути процес початку роботи новосформованої адміністрації, а це, в свою чергу, може відобразитися на потенціалі кризового реагування адміністрації Дж. Байдена.
- **Вибори до Конгресу США у 2020 році.** Хоча вибори президента і перейняли на себе левову частку медійної та суспільної уваги, саме вибори до Конгресу США стануть ключовими для визначення подальшої політики Сполучених Штатів, особливо щодо питань зовнішньої економіки та підтримки внутрішньополітичної

стабільності країни. Наразі фактично вирішеним є питання нового складу Палати представників, в якій домінує Демократична партія (водночас нове співвідношення сил демонструє покращення позицій республіканців порівняно з Конгресом попереднього скликання). Другий тур виборів у штаті Джорджія, запланований на 5 січня 2021 року, залишає невирішеним питання диспозиції у Сенаті – два сенаторські місця від штату можуть як закріпити республіканську більшість, так і вирівняти позиції партій (і таким чином надати перевагу демократам, з урахуванням голосу віцепрезидентки).

- **«Уповільнення» економіки.** Цей тренд буде спостерігатися, незважаючи на відносно оптимістичні прогнози аналітиків щодо росту ВВП США у 2021 році. Порівняно із першою половиною 2020 року темпи зростання економіки на кінець року починають нормалізуватися, проте вже з впевненістю можна стверджувати, що американська економіка ще тривалий час відчуватиме наслідки 2020-го.

Серед них варто відзначити наступні:

Безробіття. Звіти Бюро з питань статистики праці США показують, що на кінець вересня цього року кількість безробітних складала 12.6 мільйонів. Незважаючи на відносно стабільну динаміку (особливо у порівнянні із кінцем весни цього року), кількість безробітних продовжує залишатися однією з найвищих за історію Сполучених Штатів. Варто відзначити фронтальну втрату роботи серед працеспроможного населення США, яка зачепила усі групи населення. В той же час вразливі прошарки населення – працівники-підлітки, працівники-афроамериканці та працівники-латиноамериканці – залишаються у більш складних умовах. Незважаючи на відносне відновлення, ключові галузі та державні (федерального та місцевого рівня) працедавці продовжують секторальні скорочення, що не дає підґрунтя для оптимістичного прогнозу на швидке вирівнювання ситуації на ринку праці.

Спад економічної активності. Умови карантинних обмежень, норми безпечного соціального дистанціювання, а згодом значний сплеск соціальних протестів на вулицях американських міст змусив велику кількість компаній тимчасово згорнути власну діяльність.

Зовнішньоекономічна нестабільність. Політика адміністрації Д. Трампа багато в чому спиралася на доволі агресивний, наступальний підхід у зовнішньоекономічних відносинах. Відповідно, був проведений перегляд, а подекуди зруйнований статус-кво на багатьох напрямках економічної дипломатії США. Достатньо вагомим кейсом можна вважати «торговельну війну» із КНР, яка, незважаючи на певне затишшя, має достатньо великий потенціал чергового загострення після приходу нової адміністрації у Білий дім.

- **Соціальна поляризація.** Протести у Сполучених Штатах, пов'язані із питаннями поліцейської жорстокості, расовою та економічною нерівністю

в останні місяці перед виборами стали константою вуличного життя багатьох американських міст. Адміністрація президента Трампа переважно агресивно реагувала на протести, все більше застосовуючи федеральні війська та підрозділи сил безпеки для врегулювання ситуації. Наразі основну небезпеку для соціальної стабільності у США становить продовження політичного протистояння між поборниками республіканської та демократичної партії, політичні протиріччя яких не були врегульовані у результаті виборів. Досвід соціальних протестів у США, починаючи ще з перших виступів у 1960-х років, визначає саме реакцію федерального уряду як ключовий чинник нівелювання поляризації суспільства та як єдину можливість до примирення сторін. І хоча наразі основна соціальна нестабільність фактично була нівельована, але це відбулось переважно через негативний збіг обставин, а не через позитивні зміни по ключовим питанням.

- **«В'єтнамізація» безпекових зобов'язань.** Вихід значної частини американських військ з Афганістану та Іраку ознаменував собою втілення стратегії адміністрації Трампа щодо зменшення витрат США на вирішення зовнішніх конфліктів та поступову відмову від ролі «світового поліцейського». Підписання сепаратної угоди із організацією «Талібан» без залучення афганських союзників підтвердило тренд на «в'єтнамізацію» зовнішньої безпекової політики Сполучених Штатів. Країни продовжують отримувати різноманітну підтримку зі сторони США, проте основний тягар забезпечення безпеки лягає на них самих (навіть у ситуаціях, де вони цей тягар винести не можуть). До того ж, варто зауважити потенціал створення певного вакууму сили у тих регіонах, з яких планово буде виходити США. В наслідок цього, наприклад, на Близькому Сході інші потужні гравці, не завжди дружньо налаштовані до США, зможуть зайняти його місце.

Також не варто залишати поза увагою і подібні тенденції у відносинах із союзниками Сполучених Штатів. Заплановане чинним президентом Д. Трампом зменшення контингенту американських військ у Німеччині та Південній Кореї хоча і не становить такої ж загрози, як вихід із потенційних «гарячих точок», але також є частиною загального тренду.

Таким чином, нові тренди зовнішньої безпекової політики США, якщо вони збережуться в означений період, стануть загальним трендом на найближчі 3-5 років. Проте вже зроблені перші кроки визначатимуть на 2021 рік поступовий відступ «жорсткої сили» США з їх вже класичних місць базування та застосування.

СЦЕНАРІЇ

ПОЗИТИВНИЙ СЦЕНАРІЙ

Одним з ключових елементів даного варіанту розвитку подій є **вчасне та виважене реагування на пандемію коронавірусу** після початку промислового виробництва вакцини. Планується, що вже до кінця 2021 року буде вироблено близько 1.3 млрд доз вакцини лише на потужностях компаній Pfizer та Biontech. Швидка реєстрація, наявність кількох типів ефективних вакцин та можливість скоординованої вакцинації великої кількості населення дозволить поступово нівелювати пандемічне навантаження на систему охорони здоров'я США протягом одного-двох років.

Варто також зауважити, що успішне стримування та боротьба з пандемією дозволить набагато оперативніше почати процес **відновлення економіки**. Послаблення карантинних обмежень каталізує повернення до передпандемічних рівнів зайнятості, що особливо позитивно відобразиться на сфері важкої промисловості. Також важливим елементом відновлення економіки стане поживлення малого та середнього бізнесу - особливо в сфері продажів, які зазнали одного з найвідчутніших ударів під час пандемії. Таким чином ці показники сукупно мають позитивно вплинути і на загальну активність на ринку, що беззаперечно стане ключовим показником відновлення економіки.

Водночас одним з центральних елементів втілення даного позитивного сценарію боротьби із пандемією стане **злагоджений та поступовий процес передачі влади** новій адміністрації президента. Він стане можливим завдяки закінченню судових справ у ключових штатах та на рівні Верховного суду, що затягувало офіційне оголошення результатів, а також початку співпраці перехідної команди та адміністрації президента щодо передачі справ та доступу до інформації.

Відповідно до такого сценарію, Сполучені Штати Америки повернуться до активної багатосторонньої дипломатії та власних зовнішньополітичних проєктів - як це було неодноразово анонсовано новообраним президентом Дж. Байденом - вже наприкінці першого кварталу 2021 року.

БАЗОВИЙ СЦЕНАРІЙ

Базовий сценарій розвитку подій передбачає певну пролонгованість конституційної та політичної кризи, викликані небажанням чинного президента Д. Трампа поступатися у питанні передачі влади. Таке затягування може відбуватися завдяки просуванню судових позовів щодо результатів голосування на рівні окремих штатів.

Подібні політичні протистояння загальмують необхідний перехідний період, що, в свою чергу, накладе відповідні часові пролонгації і на ключові питання, які стоятимуть перед нею: реагування на пандемію, мітигація економічних ризиків та повернення до активної багатосторонньої

міжнародної політики.

Крім того, окремої уваги у соціо-політичному житті можуть потребувати вуличні протести, які є серйозним ризиком за умови продовження політичного протистояння на федеральному рівні, знайде свій вияв і на низинних рівнях.

Саме тому такі питання, як початок реставраційної економічної політики, будуть провадитися новою адміністрацією ближче до середини року - кінця третього кварталу 2021 року.

НЕГАТИВНИЙ СЦЕНАРІЙ

За умови розвитку найбільш негативного сценарію, конституційна та політична криза у Сполучених Штатах отримує свого найбільшого втілення у вигляді пролонгованого та активного протистояння перехідних команд чинного та новообраного президентів на судовому фронті, у соціальних медіа та засобах масової інформації й у прямому протистоянні прихильників кожного з політиків. Згадані у попередньому сценарії нові судові справи щодо можливих маніпуляцій на виборах за умови даного сценарію знайдуть своє втілення у розгляді подібного позову на рівні Верховного суду. Очевидні сподівання юридичної команди Д. Трампа на використання консервативної більшості, яка наразі існує у Верховному суді (після призначення Верховної судді Емі Коні Баррет 26 жовтня 2020 року), стануть основою юридичної кампанії, яку вестиме його команда у питанні оскарження кінцевих результатів виборів. Водночас вже спостерігаються тенденції до більш зваженої позиції Верховного Суду у цьому питанні, ніж очікували юридичні радники президента.

Пролонгованість процесу переходу влади від старої адміністрації до новообраної, перш за все, матиме негативний ефект щодо легітимності рішень нового президента в очах виборців, які голосували за Д. Трампа. Очевидно, що підтримка ідеології та поглядів нинішнього президента США набагато більша та потужніша, ніж очікували його демократичні візаві. Президенту Дж. Байдену доведеться працювати в умовах ідеологічної та політичної поляризації американського суспільства, створеної Д. Трампом. Подібна ситуація також може потягнути за собою спротив республіканського Сенату (у разі значної більшості) щодо ініціатив нової президентської адміністрації. Таке розходження та свого роду несприйняття гілками влади рішень та ініціатив одна одної стане потужним стримуючим чинником для внутрішньополітичної стабільності США.

Загострення соціального протистояння на тлі продовження пандемії коронавірусу спричинить подальше погіршення як епідеміологічної, так і економічної ситуації у країні. Такий розвиток подій знайде свій безпосередній вияв у царині **зовнішньої політики** - проєкція нестабільності на внутрішній арені перешкодить новій президентській адміністрації провадити більш рішучу та (очікувану від неї) активну зовнішню політику. Відповідно, спостерігатиметься не лише відсутність чіткого стратегічного підходу, але і депріоритизація багатьох питань. Особливо небезпечною дана ситуація може бути у «гарячих точках» чинної зовнішньої політики США, таких як Афганістан (що

досі фактично переживає транзитний період мирного врегулювання між США та Талібаном), Іран (який поступово йде на загострення відносин) та Близький Схід (в якому паралельно бачимо два треки - стабілізацію ситуації у Сирії та виведення американського контингенту з Іраку, що розпочалося із рішення іракського парламенту у січні 2020 року).

Ця ситуація створить своєрідний вакуум сили на спірних театрах геополітичного протистояння, що надасть і Росії, і Китаю додаткові можливості для використання власного зовнішньополітичного потенціалу за набагато меншу ціну.

Основною проблемою втілення в життя даного негативного сценарію стане, перш за все, шкода для стратегічної перспективи внутрішньополітичної стабільності та зовнішньополітичного курсу Сполучених Штатів. За описаних умов уся політика в обох вимірах прийме скоріше реактивний характер та не дасть розкрити політичний потенціал США на повну. Таким чином, питання повноцінного втілення зовнішньополітичної програми Дж. Байдена, яка, де-факто, має стати поверненням до класичної американської «великої стратегії», стає здебільшого питанням середньострокової, а не короткострокової перспективи.

20 ТРЕНДИ

21 Яким буде наступний рік для світу?

ВНУТРІШНІ

ЦЕНТРОБІЖНІ ТЕНДЕНЦІЇ У РЕГІОНАХ

У найближчій перспективі потенційні протести навряд чи здатні переформувати чи розкочати владну конструкцію Кремля, як через свою хаотичність, так і вагомий силовий ресурс центру.

НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ ВІДСТАВАННЯ

В умовах західних санкцій під удар підпадають военно-промисловий комплекс (ВПК), космічна та газо-/нафтодобувна галузі, інші чутливі кластери економіки.

ПОСИЛЕННЯ ДИКТАТУРИ РЕЖИМУ

Протягом 2021 року слід очікувати посилення диктатури путінського режиму із опорою на силовий блок – Росгвардію, МВС, ФСБ, СВР, номенклатуру ЗС тощо.

РОСІЯ

ЗОВНІШНІ

(ПСЕВДО) МИРОТВОРЧІ ІНІЦІАТИВИ

на пострадянському просторі та у Близькосхідному регіоні з метою послаблення/зняття міжнародного санкційного тиску за агресію проти України.

УКРАЇНСЬКИЙ ФРОНТ – КЛЮЧОВИЙ

Мета – повернення Києва в орбіту власних геополітичних інтересів.

ВТРАЧАЄТЬСЯ БАЗИС ДЛЯ «СРСР 2.0»

Москва поступово втрачатиме базис для реалізації концепції відновлення т.зв. "СРСР 2.0". Йдеться про процеси в Білорусі, Казахстані, інших країнах Центральної Азії, де системно посилюються впливи КНР та Туреччини.

20
21

СЦЕНАРІЇ

Яким буде наступний рік для світу?

ПОЗИТИВНИЙ

Захід (США та ЄС) дотримуватимуться послідовної консолідованої позиції щодо санкційного тиску на Кремль. Паралельно відбудеться провал політики Кремля щодо "мирного врегулювання" ситуації на сході України. Москва буде вимушена йти на компроміси, або принаймні на демонстрацію готовності до переформатування власних підходів щодо врегулювання ситуації на сході України.

БАЗОВИЙ

В умовах санкційного тиску Москва продовжуватиме шукати варіанти реанімації відносин із Заходом у різноманітних ситуативних (двосторонніх) форматах. Україна перебуватиме поза торгами у геополітичній парадигмі РФ.

НЕГАТИВНИЙ

Москва досягає послаблення/зняття західних санкцій і отримує карт-бланш на подальшу гібридну експансію на українському напрямі. Або ж загнаний у глухий кут економічними санкціями Кремль запускає стратегію ескалації на ключових для себе зовнішніх фронтах, передусім, в Україні.

2.3 РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ

ОСНОВНІ ІНДИКАТОРИ

2021 рік загалом характеризуватиметься **поглибленням економічної кризи** в середині РФ, посиленням центробіжних процесів у ряді федеральних регіонів, що руйнуватиме зсередини кланово-силовий режим В. Путіна.

На міжнародній арені Москва намагатиметься вклинитись у парадигму триваючого глобального протистояння Вашингтон-Пекін, нові контури і фронти якого будуть окреслені після формування нової президентської адміністрації у Білому Домі.

Зусилля Кремля будуть сконцентровані на **(псевдо) миротворчих ініціативах** на пострадянському просторі та у Близькосхідному регіоні з метою послаблення/зняття міжнародного санкційного тиску за агресію проти України. Саме український фронт залишатиметься ключовим для РФ. Мета – повернення Києва в орбіту власних геополітичних інтересів. Спротив України зумовлюватиме системне вичерпання ресурсів Москви на силові альтернативи для утримування позицій в інших життєво важливих для себе регіонах (насамперед, Південний Кавказ, Сирія; за певних сценаріїв – Центральна Азія, Білорусь, Молдова тощо).

Провал «миротворчої» політики РФ в умовах глибокої ерозії міжнародної системи безпеки підштовхуватиме Москву до подальшої зовнішньої експансії з метою цементування зон власних національних інтересів – Білорусь, Україна, Молдова, Південний Кавказ, Центральна Азія. В умовах неможливості представити притомну концепцію подолання деградації економіки, Москві буде все важче «згодувати» внутрішній аудиторії проєкт «відновлення імперії». За таких умов протягом 2021 року слід очікувати **посилення диктатури путінського режиму** із опорою на силовий блок – Росгвардію, МВС, ФСБ, СВР, номенклатуру ЗС тощо.

Всередині країни Кремль зіштовхуватиметься із такими викликами і ризиками режиму:

- **Посилення центробіжних тенденцій у ряді регіонів.** Населення Росії матиме перед очима приклад протестів у Хабаровську, що відрізнялися масовістю та досі нетиповими для Кремля часовими рамками. Попри відсутність організаційного ядра, протест став системним викликом для режиму, який продемонстрував власну монолітність у нездатності/неготовності йти на компроміси. Ситуативний програш протесту не зняв проблеми, а скоріше поглибив її. Відсутність зовнішніх організаційних впливів (натомість вагомий запит знизу на протест проти «свавілля центру») лише поглиблює проблему для Кремля. «Синдром Хабаровська» лише посилюватиметься феноменом мережецентричного «благородного протесту» у Республіці Білорусь, яку суб'єктно, на підсвідомому рівні, пересічний росіянин не відділяє від метрополії.

Очікуваною реакцією Кремля на Хабаровськ стала атака на місцевих лідерів під час останніх регіональних виборів. Місцеві альтернативи ставленикам або фаворитам центра є неприйнятними безвідносно їхньої партійної приналежності. За таких умов вже протягом 2021 р. можна очікувати внутрішньополітичної турбулентності на Північному Кавказі, у Башкортостані, Татарстані, промислово розвинених регіонах Сибіру тощо. Показовою є остання «силова» ротація у Дагестані, де в.о. глави республіки став С. Меліков, колишній перший заступник директора Росгвардії (змінив генерала МВС В. Васильєва). Заміна показова переплітанням трендів – внутрішнього протистояння силових відомств, боротьби за контроль бюджетів оборонних об'єктів, нівелювання азербайджанських впливів у республіці на тлі ескалації азербайджансько-вірменської війни за Карабах (реанімація лезгинського сепаратизму в Азербайджані як фактор тиску на Баку тощо).

В найближчій перспективі потенційні протести навряд чи здатні переформатувати чи розкачати владну конструкцію Кремля, як через свою хаотичність, так і вагомий силовий ресурс центру. Однак це закладатиме відповідний «революційний базис» для системної турбулентності у період 2022-2024 рр. (на момент ключової фази «транзиту» путінської моделі влади, який був запущений «раптовою» конституційною реформою 2020 р.).

- Поглиблюватиметься **науково-технологічне відставання Росії від США, ЄС, КНР.** В умовах західних санкцій під удар підпадають, насамперед, воєнно-промисловий комплекс (ВПК), космічна та газо-/нафтодобувна галузі, інші чутливі кластери економіки. Поки не вдається у короткі терміни забезпечити імпортозаміщення (процес якого зведений до забезпечення інтересів ряду держаних корпорацій). Й надалі згоратиметься міжнародна кооперація із західними компаніями через розширення санкційного списку персоналій, підприємств (галузей) внаслідок токсичності режиму Кремля. Залишатиметься критична залежність від експорту вуглеводнів. Збереження тенденції низьких світових цін на нафту та зростання попиту на альтернативні джерела енергії зумовлюватимуть подальшу деградацію російської економіки.

На зовнішньому фронті Кремль стикатиметься із такими викликами і ризиками режиму:

- Для Кремля не представляється можливим швидкий **вихід із геополітичного глухого кута** після анексії Криму, збройної агресії на сході України та втручання на цьому тлі у сирійський конфлікт. Отруєння А. Навального, яке нашарувалося на кейси МН17 та Солсбері, практично руйнує й без того крихкі перспективи нормалізації відносин з Берліном і Парижем. У прямій прив'язці до цього залишається реалізація ключового для Кремля проєкту «Північний Потік – 2». Конфронтація довкола нього за лінією

США – ФРН/РФ у 2021 році лише зростатиме із системним послабленням позицій Москви.

- **Отруєння Навального** фактично знищило для Кремля перспективу реалізації (демонстрації) прийнятної для Заходу сценарію «демократизації» або «лібералізації» правлячого режиму та еліти РФ. Як зазначено вище, Москва робитиме ставку на силове утримання владної конструкції.
- Триватиме **деактуалізація ОДКБ** як інструменту збереження та просування інтересів Кремля на пострадянському просторі. Остання збройна фаза вірменсько-азербайджанської війни за Карабах фактично зруйнувала концепцію ОДКБ як воєнно-політичного блоку. Продавлювання одноосібної (без парасольки ОДКБ) «миролюбної» інтервенції у Карабаху говорить сама за себе. Справа не лише у «дивній» поведінці Москви щодо Вірменії чи небажанні втрачати Азербайджан у системі впливів на Південному Кавказі. Мова йде про обережні дискусії, наприклад, у Республіці Казахстан щодо доцільності перебування в організації.
- У розвиток п.3 - Москва поступово **втрачатиме базис для реалізації концепції відновлення т.зв. «СРСР 2.0»**. Йдеться про процеси в Білорусі, Казахстані, інших країнах Центральної Азії, де системно **посилюються впливи КНР та Туреччини**. Так, в країнах Центральної Азії (передусім, в Казахстані) активізовані процеси системного вивчення «гібридних впливів» та напрацювання інструментарію протидії. Нехай і не публічно, акцент передусім робиться на український досвід протистояння з Москвою.

Паралельно **провисає ставка Кремля на окуповані (сепаратистські) утворення** в Україні, Грузії, Молдові як інструмент для повного повернення цих країн у власну орбіту геополітичних інтересів. Отже, загроза хаотизації процесів та дестабілізації обстановки у цих країнах (як проміжний прийнятний результат для Кремля) залишатиметься високою.

На **Південному Кавказі** зафіксовано порушення монополії Кремля на менеджмент та арбітраж Карабаського конфлікту через активне втручання Туреччини на боці Азербайджану. Москва на сьогодні втратила Баку щонайменше як реципієнта російських озброєнь. Воєнна поразка Вірменії, можлива зміна в Єревані уряду Н. Пашиняна, ставка Москви на попередній «карабаський клан» - все це в комплексі може призвести до посилення антиросійських настроїв серед вірменського населення. Паралельно Кремль може стикнутися із викликом «війни діаспор» (вірменів і азербайджанців) всередині Росії.

- Москва **жорстко відстоюватиме власну монополію на впливи у Білорусі та країнах Центральної Азії**. Політична криза в РБ, а також революційні процеси у

Киргизстані є, зокрема, демонстрацією рішучості намірів Кремля – демонстрацією сили, де адресатом виступають не лише США, а й КНР. В умовах геополітичного протистояння з Вашингтоном, Пекін, маючи територіальні види на російський Далекий Схід, у короткостроковій перспективі може погодитись на російське «силове посередництво» на пострадянському просторі. Це є окремим викликом не лише для РБ та країн Центральної Азії, а й для України і Південного Кавказу.

СЦЕНАРІЇ

Таким чином, **прогнозний розподіл сценаріїв розвитку ситуації у РФ на 2021 рік (позитивний – базовий - негативний) з огляду на національні інтереси України носить умовний характер**. Зрив стратегій Києва щодо деокупації територій залишатиметься ключовою задачею Москви на зовнішньополітичному фронті. Тому нейтральний сценарій для Києва виключається за визначенням. Кремль в цей період, за будь-якого розвитку воєнно-політичної обстановки довкола РФ, реалізовуватиме базовий для себе сценарій – отримання повного політичного контролю над Україною. Проміжний варіант для Кремля – хаотизація України із подальшою фрагментацією. Базуючись на таких вихідних даних, виділимо:

ПОЗИТИВНИЙ СЦЕНАРІЙ

Захід (США та ЄС) дотримуватимуться послідовної консолідованої позиції щодо **санкційного тиску на Кремль**. Санкції у найбільш чутливих кластерах російської економіки посилюватимуться через просування судової справи МН-17, розвиток ситуації довкола отруєння А. Навального, запровадження європейського «Акту Магнітського». Паралельно відбуватиметься послідовне знищення проекту «Північний потік – 2» (адміністрація Дж. Байдена у Вашингтоні дотримуватиметься політики попередників). Низькі ціни на нафту посилюватимуть стагнацію російської економіки.

Паралельно відбудеться **провал політики Кремля щодо «мирного врегулювання»** ситуації на сході України. Посилиться протистояння всередині Кремля між різними групами внаслідок провалу політики Д. Козака на українському, а також молдовському напрямках. Розпорошення воєнно-економічних ресурсів у Сирії, Лівії, а також через розгортання нової воєнної бази на території Азербайджану (на тлі суперечок із Анкарою) сприятиме поступливості Росії на українському фронті.

Москва буде вимушена йти на компроміси, або принаймні на демонстрацію готовності до переформатування власних підходів щодо врегулювання ситуації на сході

України. У Кремлі власні позиції посилить економіко-ліберальне крило, орієнтоване на реанімацію економічних відносин із Заходом. Це створить Києву умови для виходу із глухого кута Мінського процесу із перспективою формування нового власного порядку денного.

На руку Києву гратиме системна підтримка Туреччини і Великої Британії як природних союзників України у геополітичному протистоянні із РФ.

Виклики і ризики для України (навіть) за сприятливого сценарію:

- посилення кулуарних спроб Москви щодо торгу і просування варіанту розміну «ОРДЛО на Крим»;
- продовження розкачування ситуації в Україні зсередини через розгалужену мережу агентури впливу;
- Торг із Заходом (передусім США) за «позаблокованість України» в обмін на «конструктивну позицію» у питанні деокупації частини Донбасу.

БАЗОВИЙ СЦЕНАРІЙ

В умовах триваючого санкційного тиску Москва продовжуватиме шукати **варіанти реанімації відносин із Заходом** у різноманітних ситуативних (двосторонніх) форматах, зокрема, використовуючи протиріччя всередині ЄС і НАТО, різні підходи Берліна і Парижа щодо відносин із новою американською адміністрацією. На руку Кремлю гратиме геополітичне протистояння у різних перехресних регіонах між Францією (з альянсом союзників) і Туреччиною (за підтримки Великої Британії). Поле торгів зі США може бути розширене через ініціативу Вашингтону «повернутися» у Сирію і посилити власну присутність на Великому Близькому Сході. Тут можливі як конфлікти, так і нові формати компромісів.

Кремль використовуватиме можливі протиріччя між Берліном і Вашингтоном для добудови газопроводу «**Північний потік - 2**».

Розпорошення воєнно-економічних ресурсів у різних регіонах не впливатиме на пріоритетність українського фронту для Кремля. Україна перебуватиме поза торгами у геополітичній парадигмі РФ.

На **українському напрямі** Москва намагатиметься зберегти/продовжити мінський формат врегулювання. Для збереження Нормандського формату Москва традиційно висуватиме неприйнятні для України вимоги, спекулюючи та фактично руйнуючи стратегію Києва щодо виключно мирного повернення ОРДЛО під власну юрисдикцію. Спроби Києва застосувати альтернативний мінському «план Б» супроводжуватимуться провокаціями Кремля на фронті та системним розхитуванням ситуації всередині України. Будуть активізовані ймовірні ситуативні спалахи на фронті під виглядом «відповіді на

українські провокації». Процес обміну полоненими буде заморожений, а його відновлення супроводжуватиметься висуненням неприйнятних для України вимог. Не виключається повернення в гру В. Суркова на тлі провальної стратегії Д. Козака та переформатування у Кремлі підходів силовиків до врегулювання «українського питання».

Внутрішнього силового потенціалу Кремля вистачатиме для присікання та гасіння відцентрових процесів у регіонах (Північний Кавказ, Хабаровський край тощо).

НЕГАТИВНИЙ СЦЕНАРІЙ

Вказаний сценарій для України має два виміри. Перший вимір – **Москва досягає послаблення/зняття західних санкцій** і отримує карт-бланш на подальшу гібридну експансію на українському напрямі. Це відбувається на тлі глибокої внутрішньої політико-економічної кризи всередині України, яка де-факто зумовлює капітулянтські підходи Києва до врегулювання відносин із Москвою.

Відкидаючи підваріант капітуляції, не можна не розглядати й інший – діаметрально протилежний вимір загрозливого для Києва сценарію: загнаний у глухий кут економічними санкціями **Кремль запускає стратегію ескалації** на ключових для себе зовнішніх фронтах, передусім, в Україні. Рівень реальної підтримки Києва з боку Заходу за таких умов – або обмежений, або перебуває у прямій залежності від спроможності України чинити спротив самостійно.

У перспективі 2021 року Кремль, зберігаючи внутрішній силовий потенціал для контролю ситуації всередині РФ, може вдатися до ескалаційного шляху формування певного утворення «СРСР-2.0» під власною егідою. Для цього має відбутися перемога «крила яструбів» у силовому блоці Кремля. Ознаки внутрішньокремлівського протистояння наразі спостерігаються в Білорусі, Вірменії (Південному Кавказі загалом), Республіці Молдова, Україні тощо.

Вказані сценарії є взаємопов'язаними. Кожен із них несе тотожні виклики і ризики національним інтересам України у перспективі 2021 року. Їх мінімізація залежатиме від національної стійкості України у найбільш широкому сенсі. Звідси й різні «вікна можливостей» для України.

20 ТРЕНДИ

21 Яким буде наступний рік для світу?

ВНУТРІШНІ

100-РІЧЧЯ КОМПАРТІЇ

Завдання для керівництва КНР – демонстрація успішності уряду на шляху втілення сталих пріоритетів до ювілею Комуністичної партії Китаю.

ТЕРИТОРІАЛЬНА ЦІЛІСНІСТЬ

Посилення впливу у Гонконзі та войовничої риторики щодо Тайваню.

СТРАТЕГІЧНІ ІНІЦІАТИВИ

Необхідність забезпечити успіхи BRI (Ініціатива Поясу і Шляху) та програми Made In China 2025 («Зроблено у Китаї 2025»).

ПРОТИСТОЯННЯ З США

США збереже двопартійну підтримку комплексних зусиль зі стримування Китаю.

КОНКУРЕНЦІЯ У СФЕРІ 5G

Китай продовжує інвестувати у розвиток 5G та штучного інтелекту, забезпечення китайського лідерства у сфері високих технологій.

ПРОТИРІЧЧЯ З ЄС

Неспроможність подолати протиріччя з ЄС щодо Угоди про інвестиції

20 СЦЕНАРІЇ

21 Яким буде наступний рік для світу?

ПОЗИТИВНИЙ

Готовність КНР бути в авангарді глобальних процесів, внесок у глобальні ініціативи з протидії кліматичним змінам, зростання внесків у миротворчий бюджет ООН, співпраця в рамках COT, відновлення ефективного діалогу між Пекіном та Вашингтоном, і поглиблення діалогу КНР-ЄС.

БАЗОВИЙ

За умови посилення конфронтації зі США та зниження взаємодії з ЄС, виведення під тиском Заходу виробництва товарів стратегічного значення з території Китаю і в спробі це компенсувати акцент Пекіну зміщуватиметься на розвиток внутрішнього прогресу і посилення економічних зв'язків з державами Азії, Африки, Балканського півострова.

НЕГАТИВНИЙ

Китай спробує вдатися до формування альянсу з Російською Федерацією, перетворити Росію на свій «таран» для західних альянсів та інституцій, приставатиме на російські сценарії щодо ситуації в Ірані, на Близькому Сході, в Африці.

2.4 КИТАЙСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

ОСНОВНІ ІНДИКАТОРИ

Основними індикаторами, що окреслюють розвиток ситуації у Китайській Народній Республіці та на регіональному рівні найближчим часом є:

- **Поглиблення американо-китайського протистояння.** У наслідок наступальної політики адміністрації президента США Д. Трампа, Китай був змушений до певних поступок, але це лише незначною мірою змінило торговельний баланс та не спонукало структурні реформи в економіці КНР, а також не вирішило питання захисту прав інтелектуальної власності. Китайська політика в Азії та за її межами розглядається Вашингтоном як така, що містить у собі загрози для США, і буде супроводжуватися двопартійною підтримкою комплексних зусиль зі стримування Китаю.
- **Пандемія COVID-19**, що стала для китайської сторони водночас і викликом, і можливістю. Той факт, що перший спалах коронавірусу стався на території КНР, а Пекін не доклав зусиль для належного інформування міжнародної спільноти, а відтак частково причетний до розгортання пандемії, суттєво підважив імідж Китаю у світі. Разом з тим, китайська економіка однією з перших оговталась від наслідків обмежувальних заходів (станом на кінець 2020 р. очікується відновлення показників економічного росту тотожне показникам кінця 2019 р.), а тому наголос на економічній співпраці з Китаєм для держав регіону і за його межами зберігає свою привабливість. Одним із нещодавніх свідчень цього є підписання у листопаді ц.р. Угоди про всеосяжне економічне партнерство (RCEP), до якого входять Китай, Японія, Південна Корея, Австралія та Нова Зеландія, і ще 10 держав АСЕАН.
- **Стратегічні ініціативи Китаю** зберігають для керівництва Китаю свою актуальність, що знайшло свій вияв у глобальному проєкті **BRI** (Ініціатива Поясу і Шляху), програмі **MIC 2025** («Зроблено у Китаї 2025»), інвестиціях у програми спрямовані на розвиток високих технологій (на кшталт 5G та штучного інтелекту), забезпеченні китайського лідерства у сфері високих технологій.

Трансконтинентальний проєкт Китаю - **BRI** - ініціатива, що має охопити понад 70 держав та пов'язати їх з китайською економікою шляхом фінансових та інфраструктурних інвестицій у обсязі від 40 до 100 млрд дол. США щорічно. Згідно з задумом, посилення економічних контактів між Китаєм та іншими державами сприятиме й посиленню геополітичних зв'язків. Серед інституційних інструментів BRI - Азійський інвестиційний та інфраструктурний банк, який був створений у 2015 р. і налічує 70 держав-членів. Окрім того, Китай пообіцяв позики країнам, які належать до ініціативи BRI і яким не вистачає ресурсів на придбання вакцин. Щоправда, у

регіоні Центрально-Східної Європи дедалі більше нарікають на брак конкретних здобутків Ініціативи і, відтак, дедалі менше уваги приділяють похідному від BRI формату 17+1, що поєднує Китай з державами Західних Балкан, ЦСЄ та Балтики.

У свою чергу ініціатива **MIC 2025** спрямована на забезпечення економічного зростання передусім Китаю, збільшення прибутків та виробництво високоякісних товарів. Однак і тут є певні складнощі, оскільки КНР не доклав зусиль для погодження такої програми з американськими та європейськими партнерами і вони подекуди розглядають плани Пекіну, як такі що підважують їхні економічні інтереси.

- Не менш визначальними індикаторами є **сталі стратегічні пріоритети КНР**, серед яких: відновлення та збереження територіальної цілісності (включно з реінтеграцією Тайваню та посиленням впливу материкового Китаю у Гонконзі), досягнення китайського домінування в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та зміцнення свого становища у колі глобальних лідерів.
- Примітно, що Китай намагається не лише просувати власні проєкти, але й робити свій **внесок у глобальні ініціативи** та підтримувати інструменти глобалізації. Скажімо, Пекін є одним з найбільших ентузіастів протидії кліматичним змінам та Паризької кліматичної угоди (наразі КНР декларує, що досягне нульового показника викидів вуглекислого газу до 2060 р., що лише на 10 років пізніше аналогічної амбітної цілі ЄС), а також другим найбільшим контрибутором у миротворчий бюджет ООН. Понад те, Китай виступив з ініціативою полегшення боргового тягаря країн, що розвиваються (відтермінування виплат). У рамках Ініціативи з припинення обслуговування боргів Китай відклав погашення боргів на загальну суму понад 1,3 млрд дол. США.
- Окрім того, відповідаючи на глобальні виклики сьогодення, Китай разом із Німеччиною та США займався **розробкою вакцини**, спрямованої проти коронавірусу SARS CoV-2 (цими науковими розробками поруч з німецькою компанією BioNTech та американською Pfizer займалася китайська Fosun Pharma).

СЦЕНАРІЇ

У контексті згаданих індикаторів, перспектива нинішнього становища Китаю у світовій політиці проглядається за трьома сценаріями. Позитивний сценарій є найменш конфронтаційний, інклюзивний. Базовий сценарій відображає здебільшого статус-кво. Негативним є сценарій, що передбачає конфронтацію, дестабілізацію міжнародної системи.

ПОЗИТИВНИЙ СЦЕНАРІЙ

У випадку позитивного сценарію, Китай і надалі домагатиметься подальшого підвищення свого визнання на міжнародній арені. Пекін йтиме шляхом взяття додаткових зобов'язань і внесків у вирішення глобальних проблем (на кшталт кліматичних змін, протидії глобальному тероризму, подолання наслідків економічної кризи, спричиненої коронавірусом), наголошуючи на дотриманні принципів міжнародного права (через конструктивну позицію в ООН) та взаємних із державами Заходу «правил гри» у економіці (через співпрацю у рамках СОР).

При цьому Китай зберігатиме зацікавленість у взаємодії з Європейським Союзом (зокрема у питанні скорочення викидів вуглекислого газу та підтримки програм зі скорочення таких викидів у третіх державах; питанні відновлення ядерної угоди з Іраном тощо) та регіоном ЦСЄ (у частині прозорих інвестицій та інфраструктурних проєктів).

У листопаді 2020 р. готовність КНР бути в авангарді глобальних процесів була озвучена під час саміту АПЕС, зустрічей Великої двадцятки, ШОС, а також знайшла своє відображення у підписанні угоди про всеохопне регіональне економічне партнерство.

Китай також заявляє готовність взаємодіяти у галузі досліджень, розробок, виробництва та розподілу ліків та вакцин (співпраця з COVAX – спільна ініціатива державно-приватного партнерства ВООЗ, GAVI (Альянс вакцин) та Коаліції інновацій щодо готовності до інновацій, чия діяльність спрямована на те, щоб надати усім урядам рівний доступ до вакцини та знизити ризик застосування неякісних препаратів. Пекін також запропонував глобальний механізм взаємного визнання медичних сертифікатів на основі тестів на нуклеїнові кислоти у формі міжнародно визнаних QR- кодів.

При цьому китайська сторона уникатиме прямої конкуренції чи конфронтації, натомість, домагатиметься ефекту синергії з іншими гравцями у регіоні та регіональними ініціативами. Домогтися цього можливо за умови збільшення прозорості інвестиційної та проєктної діяльності Китаю у регіоні, зокрема шляхом ухвалення Двосторонньої інвестиційної угоди ЄС-КНР (CAI). Позитивному розвитку співробітництва також сприяло б покращення ситуації з правами людини у КНР (зокрема уникнення нових загострень у Гонконзі, безперешкодний допуск міжнародних спостерігачів та місій на територію автономного району Сінцзян для моніторингу ситуації з уйгурською меншиною).

Співпраця з ЄС, залагодження питань взаємних інвестицій та покращення у сфері структурних економічних реформ і прав людини у Китаї, заохотили б Брюссель не лише до поглиблення співпраці з КНР, але й б стали фасилітатором відновлення ефективного діалогу між Пекіном та Вашингтоном та посилення між ними довіри.

Окрім того, Європейський Союз інтенсифікує діалог з Китаєм щодо формування якщо й не спільних, то, принаймні, скоординованих стратегій щодо Азії та Африки.

В свою чергу на рівні ЦСЄ прикладами синергетичних зусиль ЄС та Китаю могло б стати поєднання регіонального проєкту, яким опікується ЄС та Ініціативи Тримор'я - Via Carpatia (шляхопроводу, що поєднує порт Салоніки у Греції з державами Балтії) з інфраструктурними проєктами Китаю на Західних Балканах на півдні та проєктами Арктичного Шовкового шляху на півночі.

Щоправда, навіть в умовах позитивного сценарію Китай прагнучим досягнення своїх стратегічних цілей шляхом консервації нинішнього рівня громадських та політичних свобод і збереження урядового контролю за розвитком економіки, забезпечуючи застосування інноваційних підходів для підвищення продуктивності виробництва та збільшення експорту, посилення рівня споживання в КНР.

НЕГАТИВНИЙ СЦЕНАРІЙ

У випадку провалу планів Китаю, як на глобальному, так і на регіональному рівні та неспроможності впроваджувати реформи і налагоджувати конструктивні відносини зі США та ЄС, конкурентоспроможність Китаю на глобальних ринках, а відтак і соціально-економічна ситуація у державі може погіршитись. Понад те, не можна виключати, що поєднання зусиль США та ЄС також негативно позначиться й на регіональному впливі Китаю.

В такому випадку не можна виключати, що для збереження обличчя та власної міжнародної ваги Китай спробує вдатися до **формування альянсу з Російською Федерацією**. Наразі відносини між Пекіном та Москвою є асиметричними, і Китай відіграє у них домінуючу роль. При цьому, номінально підтримуючи Росію на міжнародній арені, Китай передусім зацікавлений у доступі до російських ресурсів. Разом з тим, в інтересах КНР є збереження міжнародної стабільності та дієвості міжнародних інституцій, від яких Пекін лише виграє.

У ситуації конфронтації з державами Заходу, коли міжнародні механізми будуть спрямовані на стримування Китаю, економічна співпраця з ЄС та США згоратиметься, характер співпраці з Москвою може змінитися. У Пекіні, схоже, свідомі, що Москва впродовж років культивує на Заході думку про те, що саме Росія може стати бар'єром між Китаєм та західними державами. У випадку послаблення відносин із Заходом КНР спробує «перехопити ініціативу» та замість бар'єру перетворити Росію на свій «таран» для західних альянсів та інституцій. За такої ситуації Китай приставатиме на російські ініціативи щодо ситуації в Ірані, на Близькому Сході, в Африці.

Примітно, що обидві держави зацікавлені у стримуванні

американської гегемонії чи європейського модернізаційного впливу, а відтак дедалі більше прагнутимуть обмежити ліберальні впливи на своїй території. Зростатиме інтенсивність поширення наративів про зони ексклюзивного регіонального впливу Росії та Китаю, і обидві держави підтримуватимуть одна одну як на міжнародних майданчиках, так і у воєнно-політичному плані.

Разом з тим, навіть за умови втілення негативного сценарію, важко очікувати, що союзництво Китаю та Росії вийде за межі здебільшого ситуативного та декларативного характеру. Взаємосумісність двох держав є мінімальною, участь Китаю у російських військових навчаннях наразі є символічною, а спільне авіа-патрулювання, запроваджене у 2019 р., скоріше стало виявом політичної солідарності, аніж суттєвим зсувом у військово-технічній співпраці. При цьому російські продажі зброї Індії перевищують відповідні показники щодо КНР, що теж не додає шансів стратегічному партнерству Росії та Китаю.

Зближення можливе лише у випадку, коли Китай втратить переваги, які йому надавали глобалізаційні процеси, і при цьому не спроможеться на реформи в економічній сфері та не досягне проривів у сфері високих технологій. У такому випадку існує вірогідність його послаблення та пошук союзників з числа держав аутсайдерів на кшталт Російської Федерації. Проте такий сценарій у короткостроковій перспективі є найменш вірогідним.

БАЗОВИЙ СЦЕНАРІЙ

В умовах необхідності вирішення принципового для керівництва КНР завдання – демонстрації успішності уряду на шляху втілення сталих пріоритетів **до 100-ї річниці Комуністичної партії Китаю** (що відзначатиметься у липні 2021 року), – китайський уряд здійснюватиме **інтервенції на ринку**, спрямовані на забезпечення стабільної економічної ситуації, а також докладатиме зусиль для **забезпечення власної територіальної цілісності**, посилення впливу у Гонконзі та продовження войовничої риторики щодо Тайваню та незворотності його реінтеграції. Останній тренд суттєво посилюється на тлі того, що у 2016 р. на Тайвані прийшла до влади Цай Інвень - радикально негативно налаштована до материкового Китаю представниця Демократичної Прогресивної партії. Її політичний курс знайшов підтримку у США, де у 2017 р. було погоджено продаж Тайваню зброї на 5 млрд дол. включно з продажем понад сотні американських танків M1A2T Abrams та обслуговуванням ракетних систем Patriot.

У регіоні Східно-китайського моря Пекін посилюватиме присутність своїх авіа- та морських патрулів у спірних водах (незважаючи на протести Японії та Південної Кореї). У Південно-китайському морі Пекін проводитиме укріплення штучних островів у водах, претензію на суве-

ренітет над якими висловлюють також Філіппіни (які розраховують на союзницьку підтримку США) та В'єтнам.

Такі кроки Пекін намагатиметься посилювати економічним тиском на держави регіону, інструменталізуватиме регіональні економічні організації, об'єднання та ініціативи для досягнення своїх політичних та безпекових цілей.

В свою чергу, **держави Заходу**, які є ключовими економічними партнерами КНР, дедалі більше вдаватимуться до протекціоністських заходів, обмежуючи вільне поширення технологій, наголошуватимуть на приматі права інтелектуальної власності, обмежуватимуть потік китайських інвестицій у стратегічні сфери (шляхом посилення вже існуючих у США та ЄС клірингових механізмів) та заборонятимуть поглинання китайськими економічними агентами або злиття з китайськими компаніями підприємств, що відіграють ключову роль у високотехнологічних сферах. Непрямим свідченням посилення таких трендів є те, що ще до початку міжнародної економічної кризи, спричиненою COVID-19, станом на 2018 р. прямі закордонні інвестиції КНР знизились на 70% порівняно з 2007 р., коли вони сягали свого піку.

Це вестиме до посилення конфронтації зі США та зниження взаємодії з ЄС, де, в свою чергу бракуватиме єдиної стратегії щодо співпраці з Китаєм. Частина держав наполягатиме на збереженні наявної співпраці, частина, під тиском Вашингтону, обере конфронтаційний підхід, а ще частина займатиме вичікувальну позицію.

Ситуація з поширенням COVID-19, яка продемонструвала значну залежність світових ринків від виробництва критично необхідних товарів, лише посилює цю тенденцію. Застосування тактики «войовничого вовка» - різка і подекуди агресивна риторика китайської дипломатії - ще більше посилює тенденцію до стримування Китаю з боку західних держав. Окремі держави вдаються до виведення виробництва товарів стратегічного значення з території Китаю. Наприклад, Японія виділила 2,2 млрд дол. США на досягнення цієї цілі. Великі глобальні компанії (на кшталт Apple, Google та Microsoft) також розглядають можливості перенесення своїх потужностей до інших держав Азії, зокрема до В'єтнаму та Таїланду, а у перспективі до Індії та Мексики.

За таких умов, не відкидаючи амбіцій з посилення глобального впливу, Китай також інвестуватиме свої зусилля у **«План Б»**, який полягає у розвитку внутрішнього прогресу, посиленні економічних зв'язків з державами Азії та забезпеченні лідерства у Азійському економічному регіоні. Серед іншого, Китай фокусуватиме увагу на своїх безпосередніх сусідах: Казахстані, Киргизстані, Таджикистані, Пакистані (зокрема використовуючи ШОС та Китайсько-пакистанський економічний коридор (СРЕС) як інструменти регіональної економічної співпраці, та посилюючи роль цих структур як елементів BRI). Поза тим, Пекін намагатиметься компенсувати конфронтацію з Заходом через посилення свого домінування у

держав Африки, намагатиметься забезпечити стабільну стратегічну присутність у Балканських державах.

Всередині держави можна очікувати втілення приписів п'ятирічного плану, де пріоритетом є «подвійна циркуляція» - новий термін, запроваджений Сі Цзіньпіном минулої весни. Йдеться про пріоритетну орієнтацію на внутрішнє виробництво та споживання, доповнену «міжнародним циклом» - зовнішньою торгівлею та інвестиціями (для яких обіцяють відкриття економіки та реформи). При цьому робиться акцент на високоякісному зростанні - рух за стійкими моделями зростання, а не «одержимістю отримати високі річні темпи росту ВВП».

20/21 ТРЕНДИ

Яким буде наступний рік для світу?

У ЦЕНТРИ ВСІХ СТРАТЕГІЙ

Коронавірус буде залишатися ключовим системним трендом та маркером в усіх сферах суспільного життя та формуватиме базис програм та стратегій діяльності кожної з країн.

THE WEST AND THE REST

Не зрозуміло, наскільки держави захочуть відійти від політики протекціонізму після 2021-2022 років.

ПАРАД ПОПУЛІСТІВ

Суспільство буде віддавати перевагу тим, хто фокусуватиметься у своїй програмі на видатках на охорону здоров'я чи на шляхах швидкого доставлення/вироблення вакцин.

ЧУТЛИВА МІЖНАРОДНА СИСТЕМА

Ще рано говорити, наскільки регіоналізація відносин "витіснить" геополітику

COVID-19

ПЕРЕГОНИ ВАКЦИН

2021 – рік найбільшої за наших часів "логістичної операції" по доставці вакцин.

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Системи генерування нових знань отримають новий поштовх для розвитку, поєднуючи технологічні новації нового рівня з ціннісною складовою.

20/21

СЦЕНАРІЇ

Яким буде наступний рік для світу?

ПОЗИТИВНИЙ

Наявність кількох типів ефективних вакцин та можливість отримання ліцензії на виробництво вакцин національними лабораторіями дозволить поступово мінімізувати пандемічне навантаження на систему охорони здоров'я для розвинутих країн до орієнтовно 2022 року, а для країн, що розвиваються – в термін до 3 років.

БАЗОВИЙ

Запуск виробництва вакцини проти COVID-19 дозволить до кінця 2021 року частково стабілізувати рівні захворюваності від коронавірусу та мінімізувати виклики використання нових локдаунів у більшості країн світу, проте штамп нового вірусу, може змінити цю ситуацію. Відповідно, рівень конфліктності у більшості держав зберігатиметься стабільно високим.

НЕГАТИВНИЙ

Шлях до успішного вакцинування у світі не буде коротким, а результат – швидким. За умови невизначеності поведінки самого вірусу та його мутації, наслідки від вакцинування спровокують соціальну напругу як в розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються.

всьому світі є руйнівним. Екстраполюючи явища 2008-2009 і 2014-2015 років на нинішню ситуацію з пандемією коронавірусу, можемо зробити прогностичне судження, що спад світової економіки у 2020 році буде більш глибоким у порівнянні із згаданими попередніми кризами, але вже у 2021-2022 роках, після подолання нової пандемії і позбавлення від застарілих і штучних нашарувань, почнеться поступове зростання (за U-кривою). За прогнозом СOT, після **зниження обсягу світової торгівлі товарами на 9,2% у 2020 році** відбудеться зростання на 7,2% у 2021 році. Слід зазначити, що прогностичні оцінки впливу COVID-19 на світову економіку у 2020 році, які були зроблені в квітні, були переглянуті у жовтні у бік погіршення в частині ВВП та покращення в частині світової торгівлі.

Посилення податково-бюджетної політики превалюватиме в урядах країн над виділенням пакетів допомоги для тих, хто страждатиме від пандемії, зокрема малий та середній бізнес. **Тенденція до високого рівня безробіття** зберігатиметься у 2021-2022 рр., сприяючи більшій технологізації та роботизації виробництва, а сфера послуг зазнає збитків набагато більше, ніж виробництво. Також пандемія COVID-19 сильніше позначиться на малому бізнесі, ніж на великому.

Державні витрати на медицину, біоінженерію, лабораторні тестування будуть невинно збільшуватися завдяки формуванню низки нових агенцій/інституцій, що безпосередньо займатимуться такими програмами. В цілому, системи генерування знань отримають ще один поштовх для розвитку, поєднуючи технологічні новації нового рівня з ціннісною складовою.

Після COVID ми отримаємо величезний **рівень державного боргу**. «Багаті країни» використають власний «запас» для стабілізації економік, а менш розвинені країни – отримають у спадок великі фінансові борги. Через вплив пандемії навіть ЄС переглядав свої бюджетні процедури. Затверджений бюджету на 2021-2027 рр. склав 1,075 трильйонів євро, що є на 2% меншим від очікуваних раніше показників.

- **Проблема голоду** знову стане актуальною для деяких регіонів, «зацеплених» **одночасно пандемією COVID-19 та зміною клімату**. Особливо це стосується держав Африки, Центральної Америки, Центральної Азії та Індії. До знищення посівних площ призводять урагани, недбальство та багаторічні посухи. У цьому контексті, адміністрація Байдена вже розглядає якнайшвидше повернення до Паризької кліматичної угоди.

Наразі ж варто визнати, що в перспективі наступного року, коронавірус буде залишатися ключовим системним трендом та маркером наративів в усіх сферах суспільного життя та формуватиме базис програм та стратегій діяльності кожної з країн.

СЦЕНАРІЇ

ПОЗИТИВНИЙ СЦЕНАРІЙ

Наявність кількох типів ефективних вакцин та можливість отримання ліцензії на виробництво вакцин національними лабораторіями дозволить поступово мінімізувати пандемічне навантаження на систему охорони здоров'я для розвинутих країн орієнтовно у 2022 році, а для країн, що розвиваються – у терміни до 3 років. Водночас якщо перші вакцинації не будуть дієвими, держави зможуть контролювати темпи поширення захворюваності лише через локдауни. Найбільш відчутно це буде для держав, що розвиваються. Проте, у середньостроковій перспективі вони зможуть використати цей шанс для переформатування своєї економіки, використовуючи пандемію та глобальний спад як можливість.

Запуск виробництва вакцини проти COVID-19 дозволить на середину 2021 року частково стабілізувати рівні захворюваності від коронавірусу та мінімізувати виклики використання нових локдаунів.

Глобальні зміни, викликані пандемією, за такого сценарію можуть актуалізувати процес реформування ООН та СOT. За умови, якщо країни-члени ООН домовляться про інвестування у структури ООН, то відбудеться посилення ролі ВООЗ, як інституції, що зможе швидко акумулювати, агрегувати та аналізувати дані про коронавірус та інші його видозмінені форми. США розблокує призначення до органу вирішення спорів (Апеляційного органу з вирішення спорів) при СOT і промотує реформування СOT серед перших кроків діяльності нової адміністрації США.

Ефективна боротьба з пандемією дозволить більш оперативно розпочати процес відновлення економіки у розвинутих країнах, особливо для малого та середнього бізнесу.

За такого сценарію, очікувано, що Китаю буде надзвичайно вигідно просувати та підтримувати ідеї спільних інфраструктурних, цифрових, «зелено-енергетичних» проєктів разом із активним промотуванням важливості внесків до міжнародних інституцій, спрямованих на подолання кліматичних змін.

ЄС буде просувати важливість позиції своєрідної «екологізації» світу, де зможе проявити себе як глобальний гравець.

При цьому, США та ЄС будуть послідовними щодо механізму санкцій для РФ. А для самої Росії внутрішньоекономічні виклики, пов'язані із пандемією, призводитимуть до більшої асиметричності у відносинах «центр-периферія».

Індія, Сінгапур та інші інноваційно-орієнтовані економіки мають поштовх до ще більш швидшого переходу до

систем генерування нових знань та подальшої роботизації промисловості.

НЕГАТИВНИЙ СЦЕНАРІЙ

Шлях до успішного вакцинації у світі не буде коротким, а результат – швидким. За умови невизначеності поведінки самого вірусу та його мутації, наслідки від вакцинації можуть спровокувати соціальну напругу як у розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються.

Діагностування пандемії як загрози безпеці може призвести до неліберального оформлення заходів цифрового спостереження у деяких країнах світу. Інфодемії, вочевидь, теж не уникнути, а окремі політичні актори навмисно та цілеспрямовано прагнуть формувати відчуття «безпрецедентно загрозливого стану», для подолання якого необхідний особливий політичний акт (введення надзвичайного стану, карантинні обмеження із відслідковуванням пересування людини, тощо).

Протягом усього 2021 року держави-члени ЄС через невпинну бюрократизацію та політизацію процесів не зможуть посилити захист свого інформаційного простору, у якому значною мірою переважають неєвропейські геоекономічні гравці, та встановити правову базу для єдиного європейського простору даних. Розрив із іншими технологічно-орієнтованими державами буде поступово тільки збільшуватися.

У випадку негативного сценарію, США змушені будуть більшу увагу приділяти внутрішнім проблемам, переформатовуючи політичну систему і стабілізуючи відносини у суспільстві. Тому Вашингтон може менше уваги приділяти міжнародним справам. Крім того, існує шанс не повного повернення до міжнародних інституцій і альянсів.

Такий перебіг подій створить для Росії легкий шлях для впливу на ті регіони та нації, де створюватимуться нові конфліктні осередки. А вірогідність формування таких осередків посилюватиметься як в ЄС, так і в США, Латинській Америці та інших країнах світу за умови, якщо вакцина не виявиться ефективною або якщо знову будуть введені карантинні обмеження.

За таким сценарієм, пропозиції по реформуванню СОТ чи системи ООН малоймовірні. Відбудеться продовження блокування призначень до Апеляційного органу з вирішення спорів при СОТ. Відповідно, уроки «коронавірусної кризи» у контексті розуміння важливості цих інституцій та їх ролі у протидії схожим загрозам у майбутньому, будуть не осмисленими. Все більше країн потраплятимуть у пастку фінансових боргів. Це лише посилить соціальне протистояння у різних країнах світу, спричинене погіршенням як економічної, так й епідеміологічної ситуації.

БАЗОВИЙ СЦЕНАРІЙ

Економічне відновлення країн ЄС від економічної кризи, спричиненою пандемією, змусить ЄС фокусуватися на власних «внутрішніх проблемах».

Ситуація з поширенням COVID-19, яка продемонструвала значну залежність світових ринків від виробництва критично необхідних товарів, грає на користь Китаю та його режиму. Окремі держави вдаються до виведення виробництва товарів стратегічного значення з території Китаю, що стане причиною для «неспокою» для самого Китаю. Отож, Пекін буде прагнути й надалі посилювати економічну взаємодію із державами Азії, не забуваючи «крокувати до Європи», орієнтуючись на Балкани, і йти іще далі – до країн Африки. Китай також буде співпрацювати із безпосередніми «сусідами».

Інноваційно-орієнтовані економіки зможуть поступово перейти на системи нових знань ближче до 2023-2025 років. У цьому контексті, ЄС буде поволі «відставати» у коефіцієнті інноваційності у порівнянні із США, Китаєм, Індією, Ізраїлем. ЄС частково зможе посилити захист власного інформаційного простору за допомогою встановлення правової бази для єдиного європейського простору даних.

20 21 ТРЕНДИ

крізь призму українських інтересів

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Пандемія вплине на позиціонування держав у рамках ЄС та на відносини з Брюсселем тих сусідніх держав, які не входять до цього об'єднання.

ВПЛИВ США

Присутність США є вагомим чинником впливу на розвиток подій у державах Центральної та Східної Європи

ДЕРЖАВИ- СУСІДИ

ВПЛИВ КИТАЮ

Дедалі помітною стає роль КНР у регіоні. Якщо донедавна вона обмежувалась лише економічним виміром, нині посилюються й її політичні прояви.

ВПЛИВ РОСІЇ

Росія традиційно розглядає держави Центральної та Східної Європи як "сіру зону" ЄС, де Москва намагається змагатися за вплив з Брюсселем та Вашингтоном.

ВПЛИВ ЄС

ЄС лишається основним гравцем у регіоні, і від його політики залежать вектори розвитку регіону в цілому і політична ситуація в окремих державах регіону

3

ТРЕНДИ ТА СЦЕНАРІЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ 2021 КРІЗЬ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ

3.1 ДЕРЖАВИ-СУСІДИ УКРАЇНИ

Збереження високого рівня політичної та безпекової взаємодії, нарощування економічної співпраці з державами-сусідами України залишається серед пріоритетів української зовнішньої політики. Позитивна динаміка двосторонніх відносин, включеність України до регіональних об'єднань та ініціатив є запорукою стабільних та продуктивних взаємин з державами-сусідами. Водночас, особливий інтерес представляють відносини з Угорщиною (як найбільш проблемні) та Польщею (як державою з найбільшим потенціалом для просування українських інтересів). Також заслуговує на увагу вразливість держав-сусідів до російського впливу.

ПАНДЕМІЯ COVID-19 ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУСІДНІ З УКРАЇНОЮ ДЕРЖАВИ

Пандемія Covid-19 безумовно позначилась на розвитку ситуації у сусідніх з Україною державах. Окрім суто епідеміологічного виміру йдеться також про її вплив на внутрішньополітичну ситуацію та зовнішню політику, економічні наслідки, позиціонування цих держав у рамках ЄС. Що стосується сусідніх держав, які не входять до цього об'єднання, як у випадку з Республікою Молдова, то епідеміологічна ситуація може позначитись на її відносинах з Брюсселем.

За умови **негативного** розвитку подій, ситуація у сусідніх з Україною державах у 2021 р. залишатиметься складною. Неспроможність урядів поліпшити епідеміологічну ситуацію позначатиметься на їхній стійкості. У державах з дієвими або частково дієвими демократичними інститутами це може призвести до політичних криз, «перезавантажень» урядів, складних коаліційних переговорів, що позначатиметься на дієвості цих країн на міжнародній арені та у двосторонніх відносинах з Україною.

У державах з авторитарними чи напівавторитарними тенденціями (на кшталт Угорщини) це може призвести до посилення наявних авторитарних тенденцій з метою

приборкання опозиції, нейтралізації політиків, що критикують політику уряду, обмеження медіа, які фокусуватимуться на наявних проблемах.

З огляду на збільшення соціально-економічних проблем можливе зростання впливу антисистемних політичних сил, які на хвилі загальної критики влади та популізму ангажуватимуть до числа своїх прихильників додаткові сегменти електорату (такий розвиток подій можливий у Молдові, Польщі, Румунії). В свою чергу, існує ризик того, що не маючи важелів впливу на епідеміологічну ситуацію та економіку, правлячі політичні сили спробують, натомість, «відвоювати» свій електорат шляхом ще більшого популізму та маніпуляцій.

Крім того, дефіцит коштів призведе до того, що сусідні держави, більшою мірою будуть зосереджені на внутрішніх соціально-економічних проблемах та меншою мірою на фінансуванні регіональних проєктів.

За **позитивним сценарієм** подолання пандемії, поліпшення економічної ситуації за підтримки ЄС, а відтак посилення проєвропейських настроїв як у виборців, так і у представників еліт, та політична стабільність у сусідніх державах матиме для України виключно позитивний ефект. Це відкриє вікно можливостей для співпраці у регіональних форматах на кшталт Тримор'я, а також підвищить динаміку двосторонніх економічних контактів.

Базовий сценарій передбачає поступове зниження епідеміологічних та економічних ризиків у державах-сусідах ЄС за підтримки Європейського Союзу, що забезпечить певне зростання впливу Брюсселю та стримуватиме ріст популістичних партій. Разом з тим у одному з випадків, такий розвиток подій посилює позиції недружніх до України політичних сил, на кшталт «Фідес» в Угорщині. Це, в свою чергу, не дозволить подолати існуючі суперечності двостороннього характеру, які позначаються і на питаннях вищого порядку, наприклад, інтеграції України до ЄС та НАТО.

ВПЛИВ США НА СУСІДНІ ДЕРЖАВИ

Присутність США є вагомим чинником впливу на розвиток подій у державах Центральної та Східної Європи.

За **умови негативного сценарію**, коли США надмірно зосередяться на подоланні внутрішніх проблем, держави регіону відчуватимуть дефіцит безпекової підтримки. Особливо це може позначитися на позиціях Польщі та Румунії, які наразі належать до ключових регіональних союзників Вашингтону. Брак американської підтримки може зробити ці держави більш вразливими до російського тиску, а відтак менш рішучими у підтримці України.

Якщо події у регіоні розвиватимуться у **позитивному ключі**, Сполучені Штати посилюватимуть свою присутність та вплив у регіоні, заохочуватимуть держави до тіснішої співпраці з Україною, зокрема у рамках регіональних об'єднань та ініціатив, інвестуватимуть у регіон та привертатимуть увагу приватних інвесторів. При цьому, беручи до уваги вірогідність поліпшення відносин по лінії Вашингтон-Брюссель, на рівні ЄС повернення США до регіону розглядатиметься скоріше як здобуток у відновлених трансатлантичних відносинах, ніж як прояв конкуренції. Це ще більшою мірою сприятиме розвитку регіону, втіленню спільних американсько-європейських ініціатив.

Зрештою, за **базового сценарію**, Сполучені Штати залишатимуться більш зосередженими на відбудові відносин з Брюсселем та зберігатимуть наявний статус-кво у відносинах з сусідніми з Україною державами. В окремих випадках, можливе навіть погіршення відносин (скажімо, у відносинах з Будапештом та Варшавою), з огляду на те, яку увагу адміністрація Байдена планує приділяти питанням демократизації та верховенства права. І якщо у випадку з Угорщиною це може зіграти на користь Україні, то у випадку з Польщею - послабить позиції Варшави, поставить під сумнів амбітні плани Польщі щодо розвитку ініціативи Тримор'я та послабить голос Варшави у протидії проросійським ініціативам на теренах ЄС. Разом з тим, є шанси на посилення позицій Румунії, яка за рахунок успішної дипломатичної гри зберігає баланс у відносинах з Брюсселем та Вашингтоном.

ВПЛИВ РОСІЇ НА СУСІДНІ З УКРАЇНОЮ ДЕРЖАВИ

Росія традиційно розглядає держави Центральної та Східної Європи як «сіру зону» ЄС, де Москва намагається змагатися за вплив з Брюсселем та Вашингтоном. Особливо це проявляється у державах, що не входять до складу ЄС, наприклад, у Молдові.

За **негативного сценарію** Росія й надалі намагатиметься посилити свій вплив у регіоні. У Молдові це відбуватиметься за рахунок протидії проєвропейському курсу но-

вообраного президента Маї Санду шляхом підтримки проросійських сил у парламенті. У сусідніх з Україною державах-членах ЄС - шляхом підкупу політиків, підтримки ультраправих та ультралівих популістських політичних проєктів, втручання у політичний та виборчий процес. Такі російські підходи вестимуть до дестабілізації регіону в цілому, слабкості урядів, зниженню вірогідності підтримки України державами регіону.

Позитивний сценарій у коротко- та середньотерміновій перспективі на проглядається.

За **базового сценарію** зберігатиметься стійкість держав-сусідів України у протидії російському впливу, їхня відданість політиці санкцій щодо РФ. Однак, при цьому, не можна виключати, що підтримка ними України буде обумовлюватися певними політичними поступками з українського боку на двосторонньому рівні. Зокрема, не можна виключати, що окремі політичні сили у Польщі та Угорщині (а можливо й Румунії) і надалі очікуватимуть від України поступок у питаннях історичної пам'яті та етнічних меншин, а окремі політики спекулюватимуть на тому, що такою є ціна підтримки України у війні з РФ. Крім того, Росія й надалі підтримуватиме політичні проєкти, що ставитимуть собі за мету підірвати відносини держав регіону з ЄС, США, а також пропагуватимуть негативне ставлення до України.

ВПЛИВ ЄС НА СУСІДНІ З УКРАЇНОЮ ДЕРЖАВИ

ЄС лишається основним гравцем у регіоні, і від його політики (як і від підходів ключових держав ЄС, на кшталт Німеччини) залежать вектори розвитку регіону в цілому і політична ситуація в окремих державах регіону.

За **негативного сценарію** поглиблюватиметься розкол між державами «ядра ЄС» та Польщею та Угорщиною. Компромісні рішення щодо європейського бюджету не знімуть основних суперечностей у відносинах між Брюсселем та Берліном, з одного боку, і Варшавою та Будапештом, з іншого. Тиск на Польщу та Угорщину, в свою чергу, вестиме або до подальшого «правішання» політичного мейнстріму у Польщі, або ж до пошуків альтернативних економічних та безпекових донорів для Угорщини (на кшталт Росії та Китаю). Існує ризик, що це підважить співпрацю у рамках Вишеградської групи (де Словаччина і Чехія більшою мірою тяжіють до «ядра ЄС»). Ускладнення у відносинах держав регіону одночасно з ЄС та США також поставять під сумнів вірогідність їх економічного зростання та розвитку регіональних ініціатив на зразок Тримор'я. Понад те, у випадку з Угорщиною, загострення у відносинах з Берліном та Брюсселем може призвести до відмови Будапешту у підтримці зовнішньої політики ЄС (зокрема санкційної політики ЄС та п'яти Керівних принципів у відносинах ЄС зі США).

У разі втілення **позитивного сценарію**, держави регіону поглиблюватимуть свою інтегрованість з ЄС, беззасте-

режно будуть підтримувати політику ЄС щодо України, зокрема санкційну політику щодо РФ. На тлі економічних вливань з боку ЄС збільшується вірогідність економічного зростання регіону та успіху регіональних ініціатив, а також шанси на долучення до них України та інших держав-підписантів Угоди про асоціацію.

Базовий сценарій передбачає збереження статус-кво у відносинах між «ядром ЄС» та державами ЦСЄ, коли між ними періодично виникатимуть сутички з економічних та політичних питань. Разом з тим, Брюссель та Берлін схилитимуться до компромісів, а не до конфронтації, аби зберегти важелі впливу на особливо непоступливих партнерів у Будапешті та Варшаві. За таких умов статус-кво у відносинах Польщі та Угорщини з Україною збережеться.

ВПЛИВ КНР НА СУСІДНІ З УКРАЇНОЮ ДЕРЖАВИ

Дедалі помітною стає роль КНР у регіоні. Якщо донедавна вона обмежувалась лише економічним виміром, нині посилюються й її політичні прояви.

Посилення авторитарних тенденцій у Китаї, поглиблення конфронтації між Вашингтоном та Пекіном, вестимуть до втілення **негативного сценарію**. З одного боку, США з безпекових та геополітичних міркувань тиснутимуть на держави регіону і вимагатимуть розриву відносин з КНР. З іншого боку, значна залежність від економічної взаємодії з Китаєм робить такий розрив вкрай проблематичним. Відтак окремі держави намагатимуться втримати хиткий баланс, а деякі (особливо з числа тих, в кого окреслюються проблеми з Брюсселем та Вашингтоном) можуть навіть здійснити спроби переорієнтації на Пекін.

Позитивний сценарій передбачає реформи у КНР та відмову від тактики «войовничого вовка» у відносинах з ЄС та США, а також послаблення тиску на Тайвань та Гонконг. За таких умов ЄС може не лише продовжити діалог з Китаєм щодо Угоди про взаємні інвестиції, але й виступити посередником для нормалізації відносин Пекіну та Вашингтону. При цьому, проекти Китаю на кшталт BRI та 17+1 будуть органічно поєднуватися з європейськими ініціативами у регіоні.

За базового сценарію регіон лишатиметься полем для геополітичної конкуренції між Китаєм, США та ЄС, де усі зазначені гравці застосовуватимуть методи «батоба та пряника», що негативно позначатиметься на державах регіону, зокрема на Україні.

Підсумок. Найбільш вірогідним є втілення нейтральних (базових) сценаріїв, хоча нові хвилі пандемії та їх політичні та економічні наслідки, в свою чергу, можуть призвести до зростання вірогідності негативного розвитку подій. В окремих випадках можливе поєднання базових та негативних сценаріїв. Вірогідність позитивних сценаріїв має шанси на зростання лише у середньостроковій перспективі.

20 21 ТРЕНДИ

крізь призму українських інтересів

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Криза глобальної інфраструктури у сфері охорони здоров'я та неефективність національних систем.

ВПЛИВ США

Роль і ступінь залученості США у формування регіонального безпекового порядку денного буде визначатися, серед іншого, співпрацею з регіональними партнерами по НАТО.

РЕГІОНАЛЬНА БЕЗПЕКОВА СИТУАЦІЯ

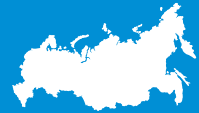
ВПЛИВ КИТАЮ

Роль Китаю у питаннях регіональної безпеки, з одного боку, все ще є вкрай обмеженою з точки зору «жорсткої», військової компоненти; з іншого боку, швидко зростає як важливий фактор економічної та інформаційної безпеки.

ВПЛИВ ЄС

Вплив ЄС на регіональну безпеку є традиційно обмеженим через його виключно "м'які" інструменти зовнішньої політики.

ВПЛИВ РОСІЇ

Фактор Росії залишатиметься ключовим чинником регіональної безпеки – у контексті протистояння країні-агресору у короткостроковій перспективі.

3.2 РЕГІОНАЛЬНА БЕЗПЕКОВА СИТУАЦІЯ

ПАНДЕМІЯ COVID-19 ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕГІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

Вплив пандемії COVID-19 на регіональну безпеку слід розглядати крізь призму декількох факторів:

- кризи глобальної інфраструктури у сфері охорони здоров'я та неефективності національних систем;
- падіння довіри до владних інституцій на тлі неефективних/непопулярних рішень у боротьбі з COVID-19;
- економічної кризи внаслідок пандемії та глобального локдауну;
- виникнення нових викликів і загроз інформаційної безпеки у регіоні, насамперед з боку Росії та Китаю;
- загострення глобального протистояння між США і КНР у сферах економіки, науки і технологій.

У разі **негативного сценарію**, швидке поширення пандемії вдасться зупинити не раніше весни 2022 р., що матиме вкрай негативні наслідки як для національних економік, так і для реалізації інфраструктурних проєктів у регіоні. Закриття кордонів та недостатність фінансових ресурсів на тривалий час унеможливить вільне пересування людей, загальмує розвиток туризму, значно ускладнить співпрацю у культурно-гуманітарній сфері, що негативно вплине на розвиток міжлюдських контактів, а також діяльність регіональних організацій на кшталт ОЧЕС. Неефективна політика національних влад у боротьбі з пандемією та економічна криза, посилені деструктивними наративами російської пропаганди, призведуть до політичної дестабілізації, загострення соціальних і міжетнічних протиріч, а також посилення націоналістичних, євроскептичних та радикальних настроїв у країнах регіону. Завдяки активній медичній і публічній дипломатії свої позиції у регіоні посилять РФ і КНР. Водночас загострення глобальної боротьби за медичні товари і технології, «розмороження» неврегульованих конфліктів і переорієнтація значних ресурсів з оборонних бюджетів на сферу охорону здоров'я поглиблюють існуючий дефіцит безпеки.

За **базовим сценарієм**, ситуація стабілізується вже в середині 2021 р. з початком масової вакцинації. Світова економіка поступово відновлюватиметься, а обмеженість ресурсів стане стримуючим фактором для подальшої ескалації регіональних конфліктів. Втім, негативний вплив пандемії не буде остаточно подолано у середньостроковій перспективі з горизонтом до трьох років.

Реалізація **позитивного сценарію** дасть можливість використати наявні проблеми як стимул до системних внутрішніх реформ у країнах регіону, зокрема у сфері охорони здоров'я та соціального захисту, сприятиме розвитку регіональної співпраці у галузі медицини, наукової дипломатії, боротьби зі змінами клімату тощо. Регіоналізація ланцюгів постачання дасть поштовх економічному розвитку, а виведення виробництв з Китаю

створить нові можливості для їхнього перенесення в Україну та інші країни регіону.

ВПЛИВ США НА РЕГІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

Роль і ступінь залученості США у формування регіонального безпекового порядку денного буде визначатися:

- внутрішньополітичною ситуацією в країні;
- динамікою відносин з РФ і КНР на глобальному рівні;
- діалогом з Україною у контексті протидії російській агресії;
- співпрацею з регіональними партнерами по НАТО (Туреччиною, Румунією, Польщею, країнами Балтії) з метою стримування російської військової присутності у басейні Чорного моря, регіоні ЦСЄ та Східному Середземномор'ї.

За умови втілення **негативного сценарію** внутрішньополітичні проблеми, що залишилися новообраному президенту Дж. Байдену у спадок від попередньої адміністрації; триваюча боротьба з пандемією COVID-19 у короткостроковій перспективі та з її наслідками – протягом наступних 2-3 років; економічна криза змусять нову адміністрацію зосередитися на вирішенні внутрішньополітичних питань. Водночас складні відносини з Туреччиною і блокування Анкарою посилення військово-морської присутності нечорноморських країн НАТО, відповідно до обмеження Конвенції Монтьєр, фактично призведуть до усунення США від справ регіону. З іншого боку, різке загострення протистояння з РФ внаслідок кібер-атак чи інших провокативних дій проти США могло би посилити американсько-українську взаємодію, але навряд чи сприяло би покращенню безпекової ситуації в регіоні.

Нейтральний сценарій передбачає, що перехідний період передачі влади новій адміністрації, економічні і соціальні проблеми в США, а також відсутність Чорноморського регіону як окремого напрямку у зовнішньополітичній стратегії США залишить його поза увагою Вашингтону у середньостроковій перспективі, обмеживши участь у справах регіону внеском у багатосторонні ініціативи НАТО.

Позитивний сценарій можливий у разі вироблення стратегічного бачення та чітко артикульованої політики США щодо Чорноморського регіону; активної участі у спільних навчаннях, заходах з посилення морської безпеки, перебування ВМС США в басейні ЧМ на ротаційній основі; сприяння розбудові національних спроможностей країн регіону та їхньої стійкості до гібридних операцій впливу.

З точки зору національних інтересів України, значним успіхом було би надання їй статусу основного союзника США поза НАТО і розвиток військово-технічного співробітництва; збереження/посилення санкційного

тиску на РФ, зокрема блокування російських проєктів «Північний потік-2» і «Турецький потік»; консолідація міжнародних зусиль по де-окупації ТОТ за прямої участі або за підтримки США (Кримська платформа, Нормандський формат тощо).

ВПЛИВ РОСІЇ НА РЕГІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

Фактор Росії залишатиметься ключовим чинником регіональної безпеки – у контексті протистояння країні-агресору у короткостроковій перспективі (1-3 роки) та у форматі пошуків прийнятних для України моделей співіснування на більш віддалені горизонти планування (до 5 років). В будь-якому разі, вплив Росії на внутрішню і зовнішню політику країн регіону буде визначальним у формуванні безпекового середовища. При цьому слід враховувати, що не тільки посилення Росії та її військової, економічної, інформаційної присутності матиме негативні наслідки для регіональної безпеки, а і, навпаки, стрімке погіршення внутрішньополітичної ситуації, радикалізація настроїв, посилення центробіжних тенденцій аж до можливого розпаду РФ може створити нові джерела нестабільності у регіоні та призвести до виникнення нових осередків міжетнічних та міжрелігійних конфліктів на кордонах України.

Відтак, **негативний сценарій** на перспективу у 3-5 років може передбачати як чергову спробу «перезавантаження» у відносинах Заходу та Росії, так і повну її ізоляцію з подальшою радикалізацією і остаточним перетворенням на неконтрольовану країну-партію. Водночас негативні прогнози на 2021 р. можуть реалізуватися у разі нових спроб російського керівництва відвернути увагу від внутрішніх проблем за рахунок подальшої зовнішньої експансії. Насамперед, йдеться про продовження окупації територій України, Грузії, ділянок шельфу Чорного моря; блокування вільного судноплавства в Азово-Чорноморському басейні; нарощування військової присутності у Криму, на Кавказі, у Східному Середземномор'ї; втручання у внутрішньополітичну ситуацію в Україні, Білорусі, Вірменії, Молдові, інших країнах регіону; роздмухування неврегульованих та створення нових конфліктів у країнах ЧМ регіону, Центральної Азії та Кавказу; посилення провокацій та гібридний вплив проти країн ЦСЄ. Інший блок загроз пов'язаний з пом'якшенням санкційних обмежень США та ЄС проти РФ, реалізацією антиукраїнських енергетичних проєктів «Північний потік-2» і «Турецький потік»; зближенням Росії з Турецькою Республікою, насамперед у сфері військово-технічної співпраці.

Базовий сценарій фактично означатиме збереження актуального конфліктного потенціалу без значної ескалації бойових дій та підтримання наявного рівня взаємодії у відносинах з США, КНР та ЄС.

Позитивний сценарій з горизонтом у 1-3 роки передбачає консолідацію міжнародних зусиль щодо де-окупації ТОТ

в Україні і відновлення територіальної цілісності країн ГУАМ; посилення санкційного тиску на Росію; остаточний занепад ОДКБ, зміну політичних еліт та прихід до влади проєвропейських сил у Білорусі, Вірменії, країнах Центральної Азії; погіршення російсько-турецьких відносин та посилення китайського впливу як фактору стримування російської експансії.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РЕГІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

Вплив ЄС на регіональну безпеку є традиційно обмеженим через його виключно «м'які» інструменти зовнішньої політики та нормативну силу, яка дедалі більше втрачає ефективність в умовах розпаду ліберального світового порядку. Водночас, неготовність до глобальної кризи у сфері охорони здоров'я, яка поставила під сумнів засадничі принципи «відкритих кордонів» та «4 свобод ЄС», посилення націоналістичних настроїв та розкол всередині блоку, агресивна «медична дипломатія» РФ та КНР на тлі повної відсутності ЄС у публічному просторі країн регіону (при значно більшій реальній допомозі у боротьбі з COVID-19), криза у трансатлантичних відносинах і самоусунення «лідера ЄС» Франції від участі у врегулюванні Нагірно-Карабахського конфлікту на користь РФ і ТР мінімізувала і без того незначну роль ЄС у питаннях регіональної безпеки. Наразі основним «внеском» ЄС у регіональну безпеку є механізм Східного партнерства, який, втім, потребує вироблення нових підходів на тлі подій у Білорусі та Вірменії.

Відтак, за **негативного сценарію** вплив ЄС у регіоні надалі зменшуватиметься, поступаючись зростаючій присутності Китаю і Росії. Посилення протекціонізму в національних економіках та євроскептичних настроїв у суспільствах може призвести до поступової втрати привабливості самої ідеї членства в ЄС як головної рушійної сили внутрішніх трансформацій у країнах регіону.

За **базового сценарію** пасивна роль ЄС в якості нормативної сили для країн регіону збережеться, а окремі європейські країни робитимуть помірний внесок у підтримання регіональної безпеки (Франція і Німеччина – у форматі Нормандської четвірки; Польща та країни Балтії – у контексті протидії гібридним та кібер-загрозам з боку РФ і т.п.).

Позитивний сценарій, який наразі виглядає найменш вірогідним, передбачає внесок ЄС у покращення безпекової ситуації у регіоні в разі 1) відновлення повноцінного трансатлантичного діалогу з США; 2) вироблення консолідованої і послідовної санкційної політики проти РФ; 3) доведення економічної і технологічної конкурентоспроможності у порівнянні з Китаєм; 4) надання нового імпульсу співпраці з регіональними країнами у сфері **«людської безпеки»**,

створення спільної платформи для наукових досліджень, розробки вакцини, «хмари відкритої науки», реалізації зеленої угоди, цілей сталого розвитку тощо.

ВПЛИВ КНР НА РЕГІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

Роль Китаю у питаннях регіональної безпеки, з одного боку, все ще є вкрай обмеженою з точки зору «жорсткої», військової компоненти; з іншого боку, швидко зростає як важливий фактор економічної та інформаційної безпеки. Стратегічні ініціативи Китаю, зокрема проєкти BRI (Ініціатива Поясу і Шляху), «17+1», програми МІС 2025 («Зроблено у Китаї 2025»), інвестиції у програми розвитку високих технологій (на кшталт 5G та штучного інтелекту) спрямовані на забезпечення китайського лідерства у сфері високих технологій і конкурентних переваг у глобальному протистоянні з США.

На регіональному рівні вони можуть мати як **позитивний вплив** (інвестиції у розбудову регіональної інфраструктури, створення нових стимулів для розвитку багатосторонньої регіональної співпраці, стримування економічної та військової присутності Росії, потенційна зацікавленість у відновленні/відбудові регіонів, постраждалих від бойових дій), так і вкрай **негативні наслідки** («кабальні» боргові зобов'язання, що загрожують національній безпеці; перехід стратегічно важливих об'єктів, портів і критично важливої інфраструктури у регіоні до рук китайських інвесторів; стимулювання недоброчесної конкуренції, непрозорих процедур, розвитку «тіньової» економіки тощо).

Наразі найбільш вірогідним видається **базовий сценарій**, за якого сповільнення темпів економічного зростання в самому Китаї та зацікавленість у перевагах глобалізаційних процесів змусять Пекін дотримуватися певних норм міжнародного права та світової торгівлі. Втім, «торгові та технологічні війни» з США змусять країни регіону шукати складний баланс між двома ключовими економічними і торговельними партнерами. Для України найбільшою загрозою національної та регіональної безпеки залишається можливість формування ситуаційних коаліцій КНР з Росією для вирішення власних задач у разі загострення протистояння з США.

Підсумок. Реалізація будь-якого із зазначених сценаріїв на регіональному рівні великою мірою залежатиме від динаміки відносин між глобальними гравцями, насамперед США і Росією (у питаннях «жорсткої» безпеки) та США і Китаєм (в економічній площині). Протидія російській агресії, стримування її військової присутності у регіоні та обмеження впливу на внутрішньополітичну ситуацію в країнах регіону залишатимуться ключовими умовами покращення безпекового середовища. Водночас посилення заходів у сфері морської безпеки, боротьба з пандемією COVID-19 та її наслідками для світової економіки, забезпечення інформаційної безпеки та конкурентоспроможності у галузі новітніх технологій

матимуть дедалі більшу вагу при визначенні зовнішньополітичних пріоритетів окремих держав та формуванні регіонального порядку денного.

Прихід до влади проєвропейських сил у Молдові, демократичний рух у Білорусі, зміна адміністрації у Білому Домі при збереженні двопартійної підтримки України в Конгресі, а також остаточна дискредитація російського керівництва як договороспроможного партнера для Заходу сприятимуть втіленню базових та, частково, позитивних сценаріїв. Водночас в умовах збереження нинішнього курсу (чи подальшої ескалації з боку) РФ, можливого нового загострення конфлікту в Нагірному Карабаху, дестабілізації ситуації у Вірменії та Білорусі, за умов мінімальної ролі США та ЄС як безпекових акторів у регіоні та збереження конфліктного потенціалу в американсько-китайських відносинах найвірогіднішим варіантом розвитку подій на перспективу у 1-3 роки виглядає втілення базових сценаріїв (статус-кво) з періодичними кризами, обумовленими актуалізацією негативних трендів.

20 21 ТРЕНДИ

крізь призму українських інтересів

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Пандемія COVID-19 буде мати опосередкований вплив на трансатлантичні відносини.

ВПЛИВ США

Розвиток подій у США у 2021 році буде мати ключове значення для трансатлантичних відносин.

ТРАНС- АТЛАНТИЧНІ ВІДНОСИНИ

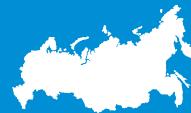
ВПЛИВ КИТАЮ

Окрім впливу у трикутнику США-ЄС-КНР, розвиток ситуації в самому Китаї не буде мати значного впливу на трансатлантичні відносини, а скоріш створюватиме загальний фон глобальної політики.

ВПЛИВ ЄС

Сценарії розвитку ЄС у 2021 році здебільшого зосереджені на питаннях економічного та соціального відновлення, коли безпекова сфера стає другорядною.

ВПЛИВ РОСІЇ

Розвиток подій у Російській Федерації може мати лише опосередкований вплив на трансатлантичні відносини, що пов'язано з тим, що їх порядок денний є набагато більшим та різноманітнішим, ніж відповідь на російську політику.

3.3 ТРАНСАТЛАНТИЧНІ ВІДНОСИНИ

Враховуючі основні тренди внутрішнього розвитку та зовнішньої політики головних світових гравців США, ЄС, РФ, КНР та фактор пандемії коронавірусу можна виокремити основні елементи сценаріїв, які будуть впливати на розвиток трансатлантичних відносин.

Основний вплив на трансатлантичні відносини буде мати розвиток подій у США та ЄС. Водночас важливим елементом кроссекторального аналізу є і трикутник США-ЄС-КНР, оскільки китайський фактор може стати значним подразником, спроможним негативно впливати на багатосторонній діалог США та європейських партнерів.

ВПЛИВ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ НА ТРАНСАТЛАНТИЧНІ ВІДНОСИНИ

Розвиток подій у США у 2021 році буде мати ключове значення для трансатлантичних відносин. Зміна американського президента матиме значний вплив не тільки на внутрішній порядок денний. Новообраний президент Дж. Байден має проатлантичну позицію, на відміну від свого попередника, тому в незалежності від позитивного або негативного сценарію, варто очікувати більш активного та дружнього порядку денного трансатлантичних відносин.

Водночас у разі розвитку **позитивного сценарію**, який передбачає три основні елементи: виважене реагування на пандемію коронавірусу, відновлення економіки та злагоджений та поступовий процес передачі влади новій адміністрації президента – варто очікувати значного позитивного впливу на трансатлантичні відносини. Вирішення внутрішньополітичної, соціальної та економічної кризи дозволить Вашингтону сконцентруватися на ширшому колі питань, де трансатлантичні відносини будуть мати свій пріоритет. У такому випадку, варто очікувати перегляду позиції щодо виведення американських військ з Європи, долучення США до вирішення безпекових питань, зокрема у Чорноморському регіоні, поживлення проактивного діалогу щодо нової Стратегічної концепції НАТО та продовження активної санкційної політики проти РФ.

У разі **негативного сценарію**, відповідно до якого передбачаються можлива конституційна та політична криза у Сполучених Штатах, дестабілізація політичної ситуації командою президента Д. Трампа, що може призвести до вакууму сили на спірних театрах геополітичного протистояння та перешкод новій президентській адміністрації провадити більш рішучу зовнішню політику, можна очікувати значного послаблення трансатлантичної єдності та ваги альянсу.

- В першу чергу, такий негативний розвиток дасть можливість дискредитувати США як гаранта

демократії у світі.

- По-друге, замкне на перші півроку політичні сили в середині країни для вирішення власних проблем.
- По-третє, дозволить РФ та КНР не тільки зайняти позиції США та НАТО в окремих регіонах, а й активізує їх інформаційні «антиамериканські» (а відповідно анти-західні) кампанії по дискредитації, операції впливу та шпигунську діяльність тощо, відповідь на що неможлива без злагодженого трансатлантичного співробітництва.
- Вчетверте, варто очікувати затримки з визначенням нових пріоритетів НАТО та зменшення ролі США в європейських справах, що може мати значний негативний безпековий вплив, зокрема і на Україну.

Наслідки такого сценарію можуть виходити далеко за однорічну перспективу.

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ТРАНСАТЛАНТИЧНІ ВІДНОСИНИ

Сценарії розвитку ЄС у 2021 році здебільшого зосереджені на питаннях економічного та соціального відновлення, коли безпекова сфера стає другорядним фактором. Відповідно, головним трендом 2021 року варто вважати повернення безпекового діалогу у трансатлантичних відносинах під парасольку НАТО.

У разі розвитку **позитивного сценарію**, який між іншим передбачає узгодження всіх бюджетних механізмів та пріоритетну увагу регіону «Сусідства», можна буде говорити про готовність ЄС діяти більш активно на зовнішніх напрямках, що у поєднанні з американським позитивним сценарієм буде мати синергетичний ефект на трансатлантичні відносини.

Водночас, позитивний сценарій розвитку ЄС також передбачає активізацію та певну автономізацію безпекового співробітництва, включаючи Європейський інструмент миру, який зможе дати новий поштовх розвитку військових операцій ЄС, та подальшу інституціоналізацію та процедурне забезпечення у рамках механізму PESCO. Ці процеси можуть мати неоднозначний вплив на трансатлантичні відносини у разі витіснення США з європейських справ, або може впливати на зменшення довіри між партнерами з різних сторін Атлантики.

Чітке узгодження та діалог між НАТО та ЄС, зокрема і щодо співвідношення нової Стратегічної концепції НАТО, Глобальної стратегії ЄС та, за нових умов, нової глобальної зовнішньої та безпекової стратегії Великої Британії, яка повинна бути представлена на початку 2021 року, будуть мати першочергове значення. Таке узгодження буде потребуватися не тільки з метою

уникнення конкуренції та належного розподілення ресурсів, а й з метою уникнення розпорошення зусиль та накладання активності, зокрема і у відносинах з партнерами. Для України, між іншим, це буде передбачати необхідність чіткого розуміння меж безпекового співробітництва з Європейським Союзом з метою зменшення ризиків зниження співробітництва НАТО-Україна.

Поза тим, у разі розвитку **негативного сценарію**, який передбачає загострення суперечок в середині ЄС, посилення внутрішньополітичних криз, затягування із запуском нових інструментів підтримки сусідства та зміну балансу між Німеччиною та Францією, зокрема на тлі виходу Великої Британії, призведе до негативних наслідків і у трансатлантичних відносинах. Ці наслідки будуть здебільшого прослідковуватися у відсутності єдиної європейської позиції з безпекових питань, конкуренції за увагу Вашингтону, протиріччя щодо політики відносно Росії, нестачі фінансування для безпекових та гуманітарних проєктів, а також «торгівлю» щодо їх пріоритетності між окремими членами.

Послаблення ЄС може опосередковано вплинути і на послаблення НАТО, оскільки ключові країни-члени не будуть мати змогу приділяти належної уваги трансатлантичним відносинам, а будуть зосереджені на вирішенні внутрішньої європейської кризи.

Трикутник США-ЄС-КНР стане важливим викликом трансатлантичним відносинам. Вже існуючі протиріччя між Вашингтоном та Брюсселем, а також окремими європейськими столицями щодо відносин з Пекіном, не зникнуть у 2021 році. Більше того, завдяки «масочній» дипломатії та, можливо, активізації китайської «м'якої сили» через фінансування інфраструктурних та гуманітарних проєктів, окремі європейські країни можуть продовжити прокитайську політику, яка не буде обмежуватися тільки сферою інформаційних технологій, що викличе значні протиріччя з США. Навіть зі зміною американського президента, навряд можна буде очікувати швидкої або різкої зміни курсу по відношенню до КНР, оскільки він відповідає внутрішньоамериканському запиту. Можна очікувати зміни тональності риторики офіційного Вашингтону, але не зміни політики щодо торговельної конкуренції, інформаційної та кібербезпеки тощо.

Водночас, не варто забувати про збільшення уваги ЄС до питань прав людини, як центральних у своїй зовнішній політиці, що може поставити під питання європейсько-китайське інвестиційне співробітництво. Це питання і підписання майбутньої великої угоди, може стати яблуком розбрату не тільки між ЄС та США, а й між окремими країнами-членами Європейського Союзу. Відповідно, у 2021 році для ЄС та США може постати питання, що є більш важливим для європейських партнерів – китайські інвестиції чи трансатлантична єдність.

ВПЛИВ КИТАЮ НА ТРАНСАТЛАНТИЧНІ ВІДНОСИНИ

Окрім впливу у трикутнику США-ЄС-КНР, **розвиток ситуації в самому Китаї** не буде мати значного впливу на трансатлантичні відносини, а скоріш створювати загальний фон глобальної політики. Залучення КНР у глобальні гуманітарні процеси, зокрема і щодо боротьби з пандемією, стало співробітництво з ЄС, уникнення конфронтації та реалізація спільних проєктів - все те, що передбачає **позитивний сценарій**, - будуть сприяти процесу сталого розвитку, що є важливим у подоланні наслідків пандемії.

Водночас, розвиток **негативного сценарію**, який передбачає формування альянсу КНР з Російською Федерацією, стане значним викликом для трансатлантичних відносин. Такий розвиток події буде потребувати вироблення спільної політики, формування її принципів, червоних ліній та адекватних механізмів, які будуть вимагати не тільки безпосередньої відповіді в євразійському регіоні, але й на Близькому Сході та Африці, а також у кібер та інформаційному просторі.

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ТРАНСАТЛАНТИЧНІ ВІДНОСИНИ

Вплив «російських» сценаріїв на трансатлантичні відносини у 2021 році. Розвиток подій у Російській Федерації може мати лише опосередкований вплив на трансатлантичні відносини, що пов'язано з тим, що їх порядок денний є набагато більшим та різноманітнішим, ніж відповідь на російську політику. Певним чином у зв'язці «ситуація в РФ – трансатлантичні відносини» вплив може бути зворотнім. У разі повернення до стабільних, прогнозованих та проактивних трансатлантичних відносин, шанси на **позитивний (з української точки зору) сценарій** з продовженням санкційного режиму проти РФ, вирішенням ситуації з «Північним потоком-2», зменшенням шансів просування російського варіанту врегулювання ситуації на Донбасі або посилення позицій в Сирії – значно збільшуються.

Запропонований в цьому дослідженні **негативний сценарій** має два виміри. Перший - зняття (послаблення) антиросійських санкцій, що за даних умов розвитку трансатлантичних відносин є малоймовірним. Другий вимір передбачає спробу значної ескалації конфлікту з боку Москви, не тільки в Україні, а й Молдові, Грузії, на інших напрямках російських інтересів. Цей сценарій може мати вплив на трансатлантичні відносини за умови відсутності єдиного бачення відносин з Росією, а також продовження курсу США на перекидання відповідальності за проблеми в Європі, зокрема і в країнах-партнерах, на європейські уряди, а відповідно зниження рівня американського втручання та відповідальності.

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ТРАНСАТЛАНТИЧНІ ВІДНОСИНИ

Пандемія COVID-19 буде мати опосередкований вплив на трансатлантичні відносини. З одного боку, у разі **негативного сценарію**, коли пандемію не вдасться приборкати протягом року, країни з обох боків Атлантики продовжать, в першу чергу, концентруватися на внутрішньому порядку денному. Так само негативний вплив можуть мати окремі елементи конкуренції за доступ до вакцини або до ринків збуту розробленої вакцини.

З іншого боку, вже спостерігається налагодження узгоджених дій саме в середині НАТО щодо адекватної та оперативної реакції на виклики пандемії, а також заяви новообраного президента США Дж. Байдена щодо повернення до трансатлантичних відносин, що може мінімізувати виклики пандемії для трансатлантичних відносин.

У разі ж **позитивного сценарію**, який передбачає налагодження міжнародних зв'язків та початок відновлення економіки вже в середині 2021 року, трансатлантичні відносини зможуть повернутися до політичного та безпекового діалогу глобального рівня. Водночас, вже зрозумілим є той факт, що на порядку денному трансатлантичних відносин питання вибудовування національної стійкості, відповідей на нові загрози, зокрема типу пандемій, стануть важливим темами діалогу та співробітництва, і можуть зайняти свої місце у новій Стратегічній концепції НАТО.

Підсумок. Найбільш вірогідним розвитком подій на 2021 рік у контексті трансатлантичних відносин є певне поживлення політичного та безпекового діалогу між

США та європейськими країнами, при збереженні тенденції концентрації на внутрішній ситуації у регіоні (як у рамках НАТО, так і більш широкому контексті трансатлантичних відносин). Період пошуку основних принципів та напрямів нової Стратегічної концепції до 2030 року вплине на утримання від більш глобальної відповідальності. Це, зокрема, позначиться і на відносинах з Україною або посиленні присутності США та НАТО у Чорноморському регіоні.

У 2021 році можна буде очікувати збільшення політичної риторики та дипломатичних переговорів, при відсутності збільшення військової присутності НАТО у регіоні, очікування Стратегічної концепції 2030 для формування більш вузькопрофільної Чорноморської стратегії або активного наповнення партнерства розширених можливостей. Водночас цей розвиток подій не виключає більш активної американської або британської (односторонньої) підтримки та допомоги у безпековій сфері.

20 21 ТРЕНДИ

крізь призму українських інтересів

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Вплив пандемії COVID-19 на світову торгівлю, а відтак і на українські торговельні відносини буде спостерігатися у трьох вимірах: загальна економічна активність, ціни та попит на основні експортні позиції.

ВПЛИВ США

Економічні інтереси України у площині відносин із США будуть реалізуватися під впливом американо-китайського протистояння, залежатимуть від послідовності запровадження антиросійських санкцій та підтримки Сполученими

РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

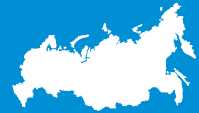
ВПЛИВ КИТАЮ

Швидке оговтання КНР від коронавірусної кризи та прогнози зростання китайської економіки щонайменше на 8% у 2021 р. виступатимуть істотним важелем підтримки українського експорту.

ВПЛИВ ЄС

Європейський Союз та його країни-члени залишатимуться найбільшими торговельними партнерами, інвесторами та донорами України.

ВПЛИВ РОСІЇ

Основним чинником впливу на економічні інтереси України з боку Російської Федерації у 2021 р. стануть її обхідні маневри щодо санкцій, а також позиції Заходу (ЄС та США) відносно санкційного тиску на Кремль.

3.4 РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Вплив **пандемії COVID-19** на світову торгівлю, а відтак і на українські торговельні відносини буде спостерігатися у трьох вимірах: **загальна економічна активність, ціни та попит** на основні експортні позиції.

Позитивний сценарій передбачає, що синергетичний ефект від заходів у боротьбі з COVID-19 дозволить вже у 2021 р. відродити економічну активність та зовнішню торгівлю до +0,5% зростання реального світового ВВП. Для України ефект від зростання світової торгівлі буде принаймні удвічі більшим, оскільки передбачає подолання негативних наслідків для економіки від регуляторних провалів. Загалом же слід враховувати, що розвинені економіки світу відновлюються швидше, ніж були прогнози середини 2020 р., а на них припадає третина експортних товаропотоків України. У разі продовження позитивних тенденцій, це частково компенсуватиме втрати на інших ринках.

За **базовим сценарієм** світова економічна активність поволі відновлюватиметься, ціни на основні експортні позиції України несуттєво зростуть (до 2% на метали та до 1% на сільськогосподарську продукцію), попит на них стабілізується, що дозволить збільшити експорт на 9,5% (проти -4,8% у 2020 р.).

Відповідно до **негативного сценарію** невдачі національних урядів у боротьбі проти вірусу на фоні його другої хвилі у Північній півкулі продовжать порушувати економічну активність у секторах, що функціонують на основі оф-лайн контактів, з поширенням відповідного ефекту зниження доходів населення. Це негативно вплине і на зовнішню торгівлю. Якщо найгірші прогнози втіляться, український експорт сировини та промислових товарів буде знижуватися, як за рахунок цінових шоків, так і через падіння попиту на основних ринках збуту.

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Європейський Союз та його країни-члени залишатимуться найбільшими торговельними партнерами, інвесторами та донорами України. Основними чинниками, що впливатимуть на торговельну та інвестиційну активність у вимірі ЄС-Україна виступатимуть: **оновлення інституційної бази відносин**, передусім Угоди про асоціацію (УА) та підготовка до Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції; **посилення міжнародної конкуренції** (зокрема, внаслідок підписання угоди про вільну торгівлю (Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement – RCEP) в

Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР), ініціативи КНР “Made in China 2025”, нерівномірної державної підтримки бізнесу).

За **позитивним сценарієм** факторами нарощування експорту до ЄС стане, у короткостроковій перспективі, оновлення торговельних параметрів для аграрної продукції (збільшення квот на безмитне постачання або ж встановлення преференційних митних тарифів для українських товарів), у більш віддаленому горизонті планування – прагнення ЄС створити більш автономні виробничі потужності у регіоні. Зростання інвестицій ЄС у регіоналізацію ланцюгів постачання охопить українські виробничі потужності, долучивши їх до промислової бази та кластерів ЄС. RCEP спонукатиме ЄС розширювати та поглиблювати торговельні відносини із країнами поза межами АТР, що сприятиме досягненню домовленості щодо торговельної лібералізації відносно промислових товарів між Євросоюзом та Україною. Окремим напрямом співпраці стане протистояння недобросовісній конкуренції у цифровій економіці та захист споживачів в умовах віртуального ринку.

Базовий сценарій виходить із припущення щодо зниження інтересу ЄС до України на користь внутрішнього економічного відновлення, що проявиться у скороченні доступу до фінансової та інших видів підтримки. Обсяги експорту до ЄС зростуть, але темпу приросту (близько 6% у 2021 р. та 4,7% у 2022 р.) буде недостатньо для досягнення передкризового рівня торгівлі. Масштабне скорочення виробництва в автомобільній промисловості ЄС (майже на третину) негативно відіб'ється на технологічній структурі українського експорту, до 10% якого сформовано комплектуючими для автомобілебудування в ЄС. Тарифні квоти на провідні експортні позиції в ЄС залишаться незмінними. Реалізація розпочатих інвестиційних проєктів буде призупинена, а початок нових - відкладений. Вхідні інвестиційні потоки скоротяться на 30-45% порівняно з попереднім періодом.

Негативний сценарій передбачає зниження експорту до ЄС на 10% та масовий відтік інвестицій, що нівелює ефект відновлення інвестиційної активності попереднього року. Торговельні (тарифні) параметри не лише залишаться незмінними, але й будуть доповнені нетарифними протекціоністськими методами на користь аграріїв ЄС. Вітчизняний бізнес зіткнеться із підвищеною конкуренцією з боку європейських підприємств, чії позиції будуть істотно міцнішими за рахунок потужної державної підтримки.

ВПЛИВ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Економічні інтереси України у площині відносин із **США** будуть реалізуватися під впливом **американо-китайсько-го протистояння**, залежатимуть від **послідовності запровадження антиросійських санкцій та підтримки Сполуче-**

ними **Штатами економічних реформ**, включаючи лобіювання інтересів України в МВФ.

За **позитивним сценарієм** економічні відносини з Україною отримають «другий подих» в якості одного із пріоритетів зовнішньоекономічної політики адміністрації Дж. Байдена. Це дозволить розраховувати на повернення програми фінансової підтримки із залученням кредитних гарантій США. Санкції проти Росії будуть не тільки переглянуті, але й інтегровані в цілісну стратегію. Зниження градусу напруги у торговельних відносинах з Китаєм позитивно позначиться на інтересах українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

У разі втілення **базового сценарію** внутрішня політична та економічна криза в США залишить Україну на певний час без прямої та непрямой підтримки. Незмінність торговельної політики Вашингтону пролонгуватиме негативний вплив «тарифних війн» США, Китаю та ЄС на інтереси українських експортерів.

Негативний сценарій припускає, що США намагатимуться налагодити відносини з ЄС, у тому числі шляхом приведення політики антиросійських санкцій у відповідність з баченням економічних лідерів Євросоюзу. Це означитиме, що США будуть обережніше підходити до санкцій відносно європейських компаній, що беруть участь у реалізації «Північного потоку-2». Запровадження масштабної протекціоністської програми «Зроблено в Америці американцями» загострить протистояння з Китаєм, змусивши Україну балансувати між двома стратегічними економічними партнерами.

ВПЛИВ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Швидке оговтання **КНР** від коронавірусної кризи та прогнози зростання китайської економіки щонайменше на 8% у 2021 р. виступатимуть істотним важелем підтримки українського експорту. Однак у середньостроковій перспективі Україні потрібно буде зважати на вже намічені **трансформації у зміні китайського попиту на імпорتنі товари**. Економічна реструктуризація й надалі рухатиме КНР від механізму економічного зростання, заснованого на промислових інвестиціях до такого, що ґрунтується на високотехнологічному споживанні. Попит на аграрну продукцію буде відновлюватися одночасно з економікою КНР, але **очікувати надвисоких темпів зростання попиту на неї не доводиться**. Динаміка українсько-китайських проєктів у аграрній, промисловій та інфраструктурній сферах визначатиметься **балансом глобальних та регіональних економічних інтересів КНР та профілем відносин з ключовими економічними гравцями** – США та ЄС.

Позитивний сценарій передбачає, що Китай уникатиме подальшого загострення економічного протистояння з США, будуватиме партнерські відносини з ЄС для

реалізації стратегічних ініціатив на засадах прозорості інвестиційної та проєктної діяльності, реформуватиме економіку з урахуванням світових правил соціального відповідального бізнесу. Збереження доступу до провідних торговельних та інвестиційних ринків, підсилена оновленою інституційною базою економічного співробітництва між КНР та ЄС (зокрема, укладенням Двосторонньої інвестиційної угоди) сприятиме більшій залученості України до Ініціативи поясу та шляху. Також можна очікувати збільшення китайських кредитів під спільні інвестиційні проєкти, стратегічно важливі для української економіки (зокрема у разі вирішення питання щодо реструктуризації проблемного кредиту Державної продовольчо-зернової корпорації України).

Базовий сценарій розгортатиметься у разі перефокусування КНР на регіональне лідерство з одночасною підтримкою досягнутих позицій на глобальному рівні. Україна продовжить отримувати вигоди від участі у транспортному маршруті Китай-ЄС, але без подальших кроків щодо включення китайської сторони до масштабних інфраструктурних проєктів України. Товарні поставки з України до Китаю зростатимуть, перелік товарних груп розшириться, але без істотних зрушень на користь технологічно складніших товарних груп.

Негативний сценарій ґрунтується на припущенні щодо збереження трансатлантичної єдності США та ЄС відносно недобросовісних економічних практик КНР та можливого союзництва останньої з РФ. Це означитиме, що Китай щонайменше буде враховувати російські геополітичні інтереси при реалізації діючих та укладенні нових стратегічних угод про співпрацю з Україною. Зростання українського експорту до Китаю відбуватиметься у рамках наміченої раніше траєкторії – за рахунок аграрної та мінеральної сировини.

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Основним чинником впливу на економічні інтереси України з боку **Російської Федерації** у 2021 р. стануть її **обхідні маневри щодо санкцій**, а також **позиції Заходу (ЄС та США) відносно санкційного тиску на Кремль**.

Втілення **позитивного сценарію** відбуватиметься на фоні реалізації консолідованої політики санкцій ЄС та США проти Росії, яке прискорить процеси економічної ізоляції російських підприємств та подальшу технологічну деградацію російської економіки. Подальше заморожування «Північного потоку – 2» тимчасово зніме з порядку денного газотранспортне питання для України. Перелік російських товарів, що підпадають під українське ембарго буде суттєво доповнений, через що будуть введені зустрічні обмеження з боку Росії. Це прискорить темпи падіння частки Росії в українській торгівлі товарами.

За **базовим сценарієм** через нездатність США та ЄС виступити єдиним фронтом проти Росії, зокрема з новим пакетом санкцій, а також спокійне сприйняття зацікавленими західними партнерами обхідних маневрів Росії, загальний санкційний каркас проти Росії залишиться незмінним. Частка Росії в українському товарообороті буде скорочуватися відповідно до тенденції 2017-2019 рр. - на 1-2% щорічно.

Негативний сценарій передбачає не тільки послаблення антиросійських санкцій внаслідок розколу всередині ЄС, але й залучення Росії до ряду стратегічних регіональних ініціатив Європейського Союзу. Щорічні прямі втрати України від запуску «Північного потоку-2» становитимуть 2-2,5% від ВВП. Відсутність зовнішнього тиску на Росію укупі з її намірами дестабілізувати внутрішньополітичну ситуацію в Україні нестиме загрози поступового повернення української економіки в російську економічну орбіту.

Ймовірніше за все світова економіка буде розвиватися відповідно до базового (нейтрального) сценарію з кра-

пленнями негативних елементів, співвідношення яких буде визначатися впливом пандемії COVID-19 на досліджені країни. Через тісні зв'язки ланцюгів постачань на глобальному рівні розгортання негативного сценарію за будь-якою з досліджених змінних провокуватиме низку складних зустрічних реакцій. За передумов, що сформувалися нині, очікувати вигравів для торговельних чи інвестиційних інтересів України не доводиться. Основним чинником уповільнення негативних змін в експорті та можливо його повернення на позитивний тренд слугуватиме сировинна торгівля з Китаєм.

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Здатність/нездатність світової спільноти приборкати пандемію COVID-19; пов'язані перспективи відновлення економіки та соціальної стабільності (що, зокрема, впливатиме на можливості спрямовувати ресурси на зовнішню політику).

ВПЛИВ США

Ефективність нової адміністрації США президента Дж. Байдена у внутрішній та зовнішній політиці, зокрема, щодо відновлення позитивного клімату у відносинах із ЄС (що, зокрема, впливатиме на узгодженість політики щодо РФ та інших акторів).

ПОЛІТИКА РФ ЩОДО УКРАЇНИ

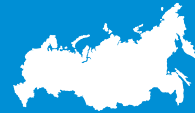
ВПЛИВ КИТАЮ

Поступ Китаю у реалізації стратегічної Ініціативи Поясу і Шляху, програми «Зроблено у Китаї 2025», розвитку і просуванні у світі китайських технологій, зокрема зв'язку 5G, та у військовій сфері (у разі загострення протистояння США й Китаю перед Україною можуть постати непрості дилеми вибору; посиляться також ризики подальшого зближення Пекіну і Москви).

ВПЛИВ ЄС

Здатність ЄС здолати внутрішні протиріччя, зокрема щодо доступу держав-членів до фондів бюджету 2021-2027 рр. і дотриманням верховенства права; формування Інструменту відновлення Next Generation EU. Парламентські вибори у Німеччині та політика ЄС щодо Східного партнерства також є важливими для підтримки України.

ВПЛИВ РОСІЇ

Збереження трансатлантичної єдності щодо санкцій політики відносно РФ; успішність/неуспішність політики РФ на пострадянському просторі, зокрема щодо Білорусі. Внутрішньополітична ситуація у РФ із врахуванням чиннику виборів до Держдуми (ці фактори можуть прямо чи опосередковано позначитися на активності політики РФ щодо України).

3.5 ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЩОДО УКРАЇНИ

КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ ТА ТРЕНДИ 2021 РОКУ, ЩО ВРАХОВУЮТЬСЯ ЯК ЗМІННИ

Основні цілі політики Російської Федерації щодо України у 2021 р. залишаться незмінними – **за будь-якого розвитку світових трендів РФ буде прагнути повернути Україну до своєї сфери впливу** через саботування мирного врегулювання на Донбасі, розхитування внутрішньополітичної ситуації, кампанії дезінформації та пропаганди, провокування за допомогою своїх агентів впливу соціальної нестабільності, хаотизації суспільно-політичних відносин, відцентрових тенденцій на всеукраїнському та регіональному рівнях.

При цьому, **розвиток глобальних трендів та позиції провідних світових акторів** справлятимуть вплив як на спроможності РФ здійснювати агресивну політику щодо України, так і на здатність України ефективно протидіяти російській гібридній агресії.

Серед таких ключових чинників (змінних), зокрема, наступні:

- здатність/нездатність світової спільноти приборкати пандемію COVID-19; пов'язані перспективи відновлення економіки та соціальної стабільності (що, зокрема, впливатиме на можливості спрямовувати ресурси на зовнішню політику);
- ефективність нової адміністрації США президента Дж. Байдена у внутрішній та зовнішній політиці, зокрема, щодо відновлення позитивного клімату у відносинах із ЄС (що, зокрема, впливатиме на узгодженість політики щодо РФ та інших акторів);
- динаміка напруги у взаєминах США із Китаєм – як щодо торговельного протистояння, так і щодо проблематики прав людини, Гонконгу, Тайваню (що матиме вплив на взаємини Китай-РФ та опосередковано Китай-Україна);
- здатність ЄС здолати внутрішні протиріччя, зокрема щодо доступу держав-членів до фондів бюджету 2021-2027 рр. і дотриманням верховенства права; формування Інструменту відновлення Next Generation EU. Парламентські вибори у Німеччині та політика ЄС щодо Східного партнерства також є важливими для підтримки України);
- поступ Китаю у реалізації стратегічної Ініціативи Поясу і Шляху, програми «Зроблено у Китаї 2025», розвитку і просуванні у світі китайських технологій, зокрема зв'язку 5G, та у військовій сфері (у разі загострення протистояння США й Китаю перед Україною можуть постати непрості дилеми вибору; посиляться також ризики подальшого зближення Пекіну і Москви);

– збереження трансатлантичної єдності щодо **санкцій політики відносно РФ**; успішність/неуспішність політики РФ на пострадянському просторі, зокрема щодо Білорусі. Внутрішньополітична ситуація у РФ із врахуванням чиннику **виборів до Держдуми** (ці фактори можуть прямо чи опосередковано позначитися на активності політики РФ щодо України).

БАЗОВІ СЦЕНАРІЇ У КОНТЕКСТІ ЇХ МОЖЛИВОГО ВПЛИВУ НА ПОЛІТИКУ РФ ЩОДО УКРАЇНИ

З урахуванням наявних виробничих і логістичних потужностей, темпи вакцинації від COVID-19 дозволять зменшити пандемічне навантаження для розвинутих держав до кінця 2021 р., тоді як для країн, що розвиваються, цей період затягнеться до 3 років. Найбільш імовірно, що у 2021 р. ключові партнери України – США, ЄС, Велика Британія – будуть змушені фокусуватися на власних внутрішніх проблемах, спричинених пандемією та її економічними наслідками, що **обмежуватиме їх можливості приділяти увагу й ресурси країнам-партнерам, зокрема Україні.**

У США Адміністрації Дж. Байдена доведеться витратити щонайменше півроку на долаання внутрішньополітичної кризи, спричиненої жорсткою передвиборчою поляризацією. Додаткові труднощі можуть викликати суперечки з республіканцями у Конгресі щодо нарощування бюджетних витрат для виконання передвиборчих соціальних обіцянок. Втім, це не завадить президенту Дж. Байдену **покращити клімат відносин із європейськими партнерами**, налагодити більш тісну координацію політики щодо РФ. При цьому, відновлення трансатлантичної єдності може коштувати **«заморожування» питання про подальшого нарощування антиросійських санкцій.**

Адміністрація Байдена збереже теперішні обсяги **допомоги Україні у протистоянні із РФ**, але їх подальше нарощування може бути поставлене в залежність від проведення реформ і кадрових змін. Команда Дж. Байдена має намір проводити **більш активну політику щодо Білорусі**, і це може стати додатковим подразником у відносинах Вашингтону із Москвою. Для України це може як створити ризики (адже А. Лукашенко і В. Путін вважають Київ провідником інтересів США), так і відкрити нові можливості (якщо Вашингтон бачитиме у Києві перспективного промоутера демократизації Білорусі, поруч із Варшавою та Вільнюсом).

Дж. Байден буде прагнути **знижити напругу у взаєминах з Китаєм**, що матиме певний успіх, якщо вдасться уникнути загострень навколо питань Гонконгу, Тайваню, нарощування китайської військової присутності у спірних водах, ситуації з правами уйгурів. **Для України це було б позитивним моментом**, оскільки зниження напруги у взаєминах зі США знизить для Китаю привабливість

тіснішої співпраці з РФ, натомість дасть Пекіну аргументи уникати порушень антиросійських санкцій, щоб зберегти перспективи на американському ринку.

Імовірно збереження тенденції до **протекціоністських заходів США і країн Європи у галузі високих технологій**, зокрема щодо зв'язку 5G, а також протидія намірам поглинання китайськими інвесторами стратегічних підприємств, особливо у високотехнологічних сферах, сприятиме **посиленню уваги Пекіну до можливостей домінування в Азійському регіоні**, зокрема державах Центральної Азії, що призводитиме до посилення конкуренції з Росією.

Складна епідеміологічна й соціально-економічна ситуація є сприятливим ґрунтом для зростання популізму і націоналізму, що може **негативно позначитися на консолідованості Європейського Союзу**. в цілому, політичній ситуації в окремих країнах-членах, перебігу парламентських виборів у Німеччині (осінь 2021 р.) й президентських у Франції (весна 2022 р.).

Росія шукатиме можливостей скористатися цими протиріччями в ЄС з метою провокування ліній розколу, зокрема щодо питання санкцій (особливий фокус буде на Угорщині). Крім того, Москва буде намагатися вплинути на вибори у Німеччині та Франції. На тлі спричинених пандемією соціально-економічних проблем, **лояльні до РФ політичні сили в обох країнах імовірно спекулюватимуть у передвиборчій риториці на темі «шкідливості санкцій»**, що отримає медійну підтримку з боку РФ. За таких обставин офіційним Берліну і Парижу може бути комфортніше уникати проведення саміту **Нормандської четвірки**, якщо не буде перспектив «проривних» рішень.

Проте, кейси отруєння А. Навального та С. Скрипаля, протидія РФ розслідуванню по МН17 не дозволять Москві повернути довіру європейських урядів та добитися послаблення санкційного режиму. Втім вона може бути більш успішною у **спробах «обійти» санкції**, що вже не раз мало місце. Щоб уникнути цього, **Україні необхідно ініціювати створення ефективного моніторингового механізму** за дотриманням санкцій з неминучістю покарання порушників.

У самій РФ владі доведеться готуватися до виборів до Держдуми, які заплановані на осінь 2021 р., на тлі рекордного **падіння довіри населення до влади**, спричиненого економічною стагнацією, невдачами у протидії пандемії COVID-19, наростанням невдоволення політикою Москви у ряді федеральних регіонів. Міжнародні санкції поглиблюють науково-технологічне відставання РФ; зберігається критична **залежність економіки РФ від експорту вуглеводнів при зниженому попиту на них** впродовж 2021 р. внаслідок пандемії.

За таких умов, **режим В. Путіна буде нарощувати авторитарні тенденції** з опорою на силовий блок. В якості **імітації демократії** російським виборцям і Заходу

будуть запропоновані нові політичні проєкти на кшталт «Новых людей» і «Зеленой альтернативы», а самі вибори до Держдуми пройдуть за технологіями, випробуваними під час «народного голосування» 2020 року. США і ЄС не визнають вибори вільними, але для України **було б важливим саме невизнання легітимності** нового складу Держдуми, зокрема через проведення виборів на території окупованого Криму.

Ключовою **проблемою зовнішньої політики РФ**, принаймні у першій половині 2021 р., **залишатиметься Білорусь**, де А. Лукашенко намагатиметься уникнути транзиту влади за вигідним для Росії сценарієм (передача повноважень парламенту і сприяння перемозі проросійських партій, а також проросійського кандидата в президенти). Москва вимушена поспішати, адже її підтримка режиму А. Лукашенка послаблює проросійські настрої у Білорусі, а кризові явища в економіці можуть призвести до втрати А.Лукашенком контролю над ситуацією вже навесні-влітку 2021 р. Посилення **впливу Туреччини на Кавказі** внаслідок азербайджано-вірменської війни осені 2020 р. змушуватиме РФ тримати в полі уваги цей регіон. Крім того, у 2021 р. РФ буде активним гравцем у **Молдові**, де спробує руками проросійських партій звести нанівець реформаторські зусилля прозахідного президента Маї Санду.

Все це **об'єктивно обмежуватиме ресурси РФ**, які вона зможе виділити на гібридну війну проти України, тому, швидше за все, у 2021 р. вдасться уникнути ескалації на Донбасі. Втім Москва продовжить зривати мирні зусилля Києва у рамках Мінського та Нормандського форматів, **ультимативно просуваючи ініціативи, що матимуть на меті легітимацію т.зв. «ДНР» та «ЛНР»**. Одночасно матимуть місце **спроби розхитати соціально-політичну ситуацію в Україні**, провокуватиметься протистояння між парламентськими силами, а також по лінії центр-регіони. На тлі спекуляцій із пропозиціями російської вакцини можливі також вкидання ідей про необхідність формування коаліції та уряду «національного порятунку» із включенням до них проросійських сил.

Підсумовуючи, відзначимо, що найбільш імовірні сценарії розвитку світових трендів та позицій ключових акторів у 2021 р. у цілому не принесуть суттєвих змін до політики РФ щодо України. Певне обмеження спроможностей Росії проціювати силу на українському напрямку, внаслідок внутрішньо російських чинників та зростання зовнішніх точок пріоритетного фокусування уваги РФ, «компенсуватиметься» зосередженістю західних партнерів України насамперед на своїх внутрішніх проблемах. Покращення клімату трансатлантичних відносин «компенсує» ризики, що виникнуть внаслідок проблем із внутрішньою консолідацією в ЄС, що завадить РФ скористатися внутрішньо європейськими суперечками на шкоду Україні. Уразі ефективного використання дипломатичного потенціалу Києва **вдасться зберегти теперішній рівень міжнародної підтримки і уникнути односторонніх поступок** у питанні врегулювання на Донбасі. При цьому,

значний поступ щодо врегулювання у 2021 р. є малоімовірним, оскільки Москва зберігатиме надію скористатися конфліктом для послаблення Києва і приведення до влади лояльних до Кремля політичних сил.

ОПТИМІСТИЧНІ ТА ПЕСИМІСТИЧНІ СЦЕНАРІЇ

За найбільш **оптимістичного сценарію**, висока ефективність вакцин проти COVID-19, швидка локалізація їх виробництва і вирішення логістичних питань дозволять вже влітку 2021 р. охопити вакцинацією найбільш вразливі групи населення розвинених держав, мінімізувати ризики локдаунів, повернути економіку до зростання. Відповідно знизяться ризики соціальної напруги в ЄС та США, що дасть їм можливість приділяти більше уваги зовнішній політиці, допомагати партнерам, зокрема Україні. Налагодження виробництва вакцин на національних потужностях дозволило б Україні до осені 2021 р. вийти на стабілізацію епідеміологічної, а за нею – економічної та соціальної ситуації. Відповідно, знизиться вразливість до російських гібридних атак і спроб розхитати внутрішньополітичну ситуацію в Україні.

У випадку низької ефективності вакцин та/або повільних темпів вакцинації – події розвиватимуться за **песимістичним сценарієм**. США, ЄС, Велика Британія будуть змушені зосередитися на внутрішніх епідеміологічних та економічних проблемах, соціальна напруга провокуватиме масові протести, загострюватимуться суперечки всередині ЄС, посиляться економічний протекціонізм, що заважатиме відновленню трансатлантичної єдності. РФ сприятиме підживленню негативних тенденцій в США та ЄС через гібридне втручання, зокрема через корумпованих політиків, ЗМІ, соцмережі, кібератаки.

США. За **оптимістичного сценарію** швидкої передачі влади і відсутності протидії з боку обох палат Конгресу, адміністрації президента Дж. Байдена вдасться згладити поляризацію у суспільстві й повернутися до активної багатосторонньої дипломатії. Тісніша співпраця з міжнародними партнерами, повернення США до ВООЗ сприятимуть швидшому здоланню пандемії COVID-19 у світі, що знизить шанси авторитарних режимів наростити свій вплив на регіональному та глобальному рівні. Відновлення трансатлантичної єдності забезпечить послідовну політику санкцій щодо РФ, яка не наважиться на більш агресивну політику щодо України. Зниження напруги у взаєминах США з Китаєм знизить для останнього привабливість активної підтримки РФ. Перед Києвом може відкритися вікно можливостей – більша налаштованість Москви на певні компроміси у питанні мирного врегулювання на Донбасі. Україна також зможе розраховувати на активну позицію США щодо допомоги міжнародних структур, зокрема МВФ.

Водночас, **можливі й негативні для України** моменти: у

процесі нормалізації відносин із Берліном Вашингтон може пом'якшити позицію щодо «Північного потоку 2»; РФ може спробувати «зіграти» на зацікавленості Дж. Байдена в угодах з контролю над озброєнням, ядерній угоді по Ірану, кліматичній угоді.

Песимістичний сценарій можливий за умов значного затягування процесу передачі влади в США, блокування ініціатив Дж. Байдена у Сенаті (де республіканці можуть отримати більшість після завершення виборів у всіх штатах). Занурений у внутрішньополітичне протистояння Вашингтон не матиме можливості ні ефективно протистояти внутрішнім викликам (COVID-19, спад економіки, поляризація суспільства), ні проводити активну зовнішню політику, зокрема й щодо ЄС, НАТО, підтримки партнерів. Рівень американської матеріальної допомоги Україні не буде зменшено, але на активне сприяння США розраховувати буде складно. РФ спробує скористатися зниженням міжнародної активності США для форсування добудови «Північного потоку 2», лобювання послаблення санкційного тиску, а також спроби нав'язати Україні кремлівське тлумачення імплементації Мінських угод.

Європейський Союз. Оптимістичний сценарій передбачає швидке залагодження відносин через розбіжності під час формування бюджету на 2021-2027 рр., початок використання Інструменту відновлення вже у першій половині 2021 р., прискорений вихід із економічної кризи, що відкриє можливості розбудови спроможностей ЄС як глобального актора, зокрема у безпекових питаннях. ЄС посилить солідарність щодо принципів відносин із Росією, політичний та санкційний тиск на Кремль буде збережено і навіть можливо розширено через питання прав людини і втручання РФ у ситуацію в Білорусі. Україна зможе розраховувати на тверду підтримку Німеччини і Франції у Нормандському форматі.

За **песимістичного сценарію**, впродовж 2021 р. загостряться суперечки щодо питань верховенства права та європейських фінансових механізмів, що негативно для України, адже йдеться про її сусідів – Польщу та Угорщину. РФ сприятиме загостренню в ЄС через гібридні втручання, водночас намагаючись звабити окремі країни-члени пропозиціями в енергетиці, наданням вакцини тощо. Зростуть ризики блокування продовження антиросійських санкцій якоюсь державою ЄС, що матиме напругу у відносинах із Брюсселем. Відповідно РФ отримає можливість посилити тиск на Україну через агентів впливу в політиці та ЗМІ. Мирне врегулювання на Донбасі буде заблоковано, Нормандський формат не функціонуватиме.

У питаннях розбудови ЄС як безпекового гравця пануватиме інертність, доступ третіх країн до PESCO буде обмежено.

Після Брекзиту й на тлі занурення Німеччини у парламентську виборчу кампанію, а також анонсованого завершення політичної кар'єри А. Меркель, Париж може спробувати нав'язати своє лідерство в ЄС, до чого також

спонукатиме підготовка президента Е. Макрона до виборів 2022 року. Традиційно більша увага Франції до Середземномор'я може знизити рівень уваги до країн Східного партнерства, що буде використано Росією для просування в Україні нарративу про безперспективність курсу євроінтеграції. Водночас РФ може запропонувати Парижу співпрацю з питань кліматичної угоди і ядерної угоди по Ірану, поновити риторику про «взаємну шкоду від санкцій» і «Європу від Лісабону до Владивостоку». Спільною точкою дотику для Парижу і Москви також може стати спротив поширенню впливу Туреччини. За таких умов Києву буде важко розраховувати на підтримку Парижу в Нормандському форматі, а РФ посилить тиск щодо імплементації її тлумачення Мінських угод.

КНР. Оптимістичний сценарій передбачає зацікавленість Китаю у збереженні взаємодії з ЄС та зниженні напруги у взаєминах зі США; уникнення інцидентів у спірних водах, загострень у Гонконгу та щодо ситуації з правами людини. За такого перебігу подій, Україні не довелося б поставати перед складними дилемами вибору щодо співпраці зі США та Китаєм одночасно, що посилювало б українську економіку, а з нею – стійкість до російських гібридних впливів. Можна розраховувати на збереження нейтральної позиції Пекіну щодо російсько-українського конфлікту.

За **песимістичного сценарію**, посилення протекціонізму США, ЄС та їх партнерів призведе до погіршення економічних показників Китаю, негативно позначиться на темпах його науково-технічного прогресу. Пекін може вдатися до пошуку більш тісних форм співпраці з Москвою, тоді як Київ – постати перед тиском США щодо звуження співпраці з Китаєм. РФ спробує знайти з Китаєм порозуміння щодо прав обох держав на власні зони ексклюзивного регіонального впливу, що негативно позначиться на сприйнятті Пекіном російсько-українського конфлікту. Втім, значних практичних наслідків для ситуації на Донбасі це не матиме.

РФ. Оптимістичний сценарій розвитку ситуації маловірогідний, хоча теоретично можливий у випадку значного посилення санкцій з боку США, ЄС та їх партнерів (напр., обмеження купівлі російських енергоносіїв). Це суттєво послабило б ресурсну базу режиму В. Путіна і звузило можливості витратити значні кошти на військові авантюри й фінансування окупованих українських територій, водночас змушуючи великий російський бізнес шукати шляхів примирення із Заходом. Соціальна напруга посилює ризики масових протестів у Росії, а також провокувала б відцентрові тенденції у регіонах. За таких умов РФ була б зацікавлена піти з Донбасу в обмін на скасування частини санкцій. У політиці Москви щодо Києва економічний прагматизм дещо потіснив би імперські амбіції (хоча й не витіснив їх повністю).

За **песимістичного сценарію** Кремль може в черговий раз вдатися до спроби компенсувати соціально-економічні негаразди консолідацією перед «зовнішньою загрозою»,

а також спробувати «продати» електорату нову «маленьку військову перемогу». Безпекі ризики можуть зрости під час військових навчань «Захід-2021», запланованих на вересень 2021 р. на території Білорусі. Не виключені провокації на українському кордоні із одночасним загостренням на Донбасі. У випадку реалізації у Білорусі кремлівського сценарію транзиту влади із подальшою прискореною інтеграцією Союзної держави РФ та РБ, Україна постане перед безпековими ризиками на своєму північному кордоні. Це може бути використано Москвою як для тиску на Київ у питанні врегулювання на Донбасі, так і в цілях дестабілізації внутрішньополітичної ситуації в Україні з метою приходу до влади проросійських сил.

Підсумовуючи, наголосимо, що вірогідність песимістичних та оптимістичних сценаріїв значно нижча за вірогідність окреслених на початку документу базових сценаріїв. При цьому, можливим є розвиток більшості базових сценаріїв при заміні окремих з них на песимістичні або оптимістичні опції. Тож Україні необхідно враховувати всі можливості, щоб бути готовою: а) адекватно відреагувати у випадку погіршення ситуації на якомусь напрямку; б) скористатися можливостями, які відкриються у випадку більш оптимістичного розвитку подій.

РАДА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ „УКРАЇНСЬКА ПРИЗМА“

Рада зовнішньої політики «Українська призма» – це незалежний аналітичний центр у сфері зовнішньої політики та міжнародної безпеки. «Українська призма» робить внесок у формування та реалізацію ефективної зовнішньої політики України шляхом експертного аналізу міжнародних відносин, зовнішньої політики та безпеки, розробки ре-

комендацій та надання консультацій, створення та застосування інструментів експертної дипломатії на засадах професійності, транспарентності та позапартійності. Це єдиний аналітичний центр в Україні, метою якого є дослідження за всіма географічними та функціональними напрямками міжнародних відносин.

Рада зовнішньої політики “Українська призма”
вул. М. Коцюбинського, 1, м. Київ, 01054, Україна
тел.: +38-09-57-88-405

www.prismua.org
info@prismua.org

АВТОРИ

Вікторія Вдовиченко (Глобальний розвиток подій, пов'язаних з пандемією COVID-19),
Євгенія Габер (Регіональна безпека),
Сергій Герасимчук (Китайська Народна Республіка, Розвиток ситуації у державах-сусідах),
Тетяна Зосименко (Розвиток світової економіки),
Володимир Копчак (Російська Федерація),
Олександр Краєв (Сполучені Штати Америки),
Геннадій Максак (Європейський Союз),
Максим Хилько (Політика РФ щодо України),
Ганна Шелест (Трансатлантичні відносини).

ДИСКУТАНТИ

Ярослав Божко (Центр політичних студій «Доктрина»)
Наталія Бутирська (Експерт з питань Східної Азії)
Владислав Вернигора (Таллінський технологічний університет)
Альона Горошко (Національна служба здоров'я України)
Володимир Дубовик (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)
Валерій Кравченко (Національний інститут стратегічних досліджень)
Юрій Пойта (Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння)
Дмитро Шульга (Європейська програма, Міжнародний фонд «Відродження»)
Марина Ярошевич (Promote Ukraine)

Автор ілюстрацій, використаних у публікації, Чижова О.
Елементи інфографіки взяті з сайту www.canva.com

ВИХІДНІ ДАНІ

Фонд імені Фрідріха Еберта |
Представництво в Україні
01024 Україна, Київ, Пушкінська 34

Відповідальний за друк: Марсель Рьотіг |
Директор Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні

Замовлення публікацій:
Тел.: +38 (044) 234 0038 | Факс: +38 (044) 451 4031
<http://fes.kiev.ua>
mail@fes.kiev.ua

Комерційне використання усіх матеріалів цієї публікації не дозволяється без письмового дозволу Фонду ім. Фрідріха Еберта

ПРЕДСТАВНИЦТВО ФОНДУ ІМ. ФРІДРІХА ЕБЕРТА В УКРАЇНІ

Фонд ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ) - це політичний фонд, центральний офіс якого знаходиться у Німеччині. Наша діяльність зосереджена на ключових ідеях та цінностях соціал-демократії: свобода, справедливість та солідарність. Наша міжнародна співпраця забезпечується мережею представництв в більш ніж 100 державах. Наші зусилля спрямовані на підтримку політики мирної співпраці та прав людини, допомогу у створенні та консолідації демократичних інститутів, що базуються на засадах соці-

альної справедливості та верховенства права, такими як вільні профспілки та сильне громадянське суспільство. Ми активно виступаємо за соціальну, демократичну та конкурентоздатну Європу в рамках євроінтеграційних процесів. Саме в дусі цих принципів Представництво ФФЕ у Києві, з часу свого заснування у 1996 році, підтримує діалог з українськими партнерами, в тому числі із ширшого кола питань, таких як демократичний сталий розвиток та безпека людини

СЦЕНАРІЇ І ТРЕНДИ 2021:

Міжнародна політика

Пандемія COVID-19 та залежність світових ринків від виробництва критично необхідних товарів та «ланцюгів постачання» стали тригерами загострення соціальних суперечностей і погіршили епідеміологічну та економічну ситуацію у світі.

Вибори у США та американсько-китайське протистояння, бюджетний процес у ЄС, глобальний економічний спад - чинники, що позначатимуться на міжнародній ситуації у коротко- та середньостроковій перспективі.

Україні слід бути готовою до протидії зовнішнім викликам, що є наслідком поточної міжнародної турбулентності і формувати стійкість до екзистенційної загрози з боку Росії.